

*Violen a este ultimul refugiu al
incompeten ei.*

Isac Asimov

Violen a genereaz de obicei violen .
Eschil

*Mai mult faci cu blânde ea decât cu
violen a.*

Jean De La Fontaine

*Fiecare lucru are frumuse ea lui, dar nu
oricine o vede.*

Confucius

*La orice întâmplare s - i ar i virtutea
ta, nur utatea ta.*

Iordache Golescu

*Mai mult decât oricine ru ineaz -te de
tine însu i.*

Grecia Antic

*Fapta ta cea bun e aceea de care i-ai
adus aminte mai pu in.*

N. Iorga



NU, VIOLEN EI!

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

NU, violenței!

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ *ASTRA* SIBIU

NU, violenței!

2008

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Str. George Barițiu, nr. 5/7

550178 Sibiu/România

Tel: +40 269 210551

Fax: +40 269 215775

Internet: www.bjastrasibiu.ro

E-mail.: bjastrasibiu@yahoo.com

Director: **Onuc Nemeș-Vintilă**

Coordonator de proiect: **Cornelia Cramarenco și**

Lidia Stancu

Coordonator: prof. univ. dr. **Elena Macavei,**

conf. univ. dr. **Daniel Mara**

Copertă: **Raluca Berbece,** cls.a VII-a,

Centrul Școlar pentru Educație Inclusivă nr.2, Sibiu

Editor, grafică copertă: **Ioana Butnaru**

Lucrare realizată la tipografia Bibliotecii ASTRA

Tiraj: 50 exemplare

Cuvânt înainte,

Lucrarea de față este *oportună și necesară*. Oportună pentru gravitatea subiectului pe care îl dezbate – agresivitatea și violența –, și necesară pentru analiza și înțelegerea fenomenului.

Biblioteca Județeană ASTRA, prin Secția de Copii și Tineret, a organizat, în luna noiembrie a anului trecut, un simpozion național cu tema ”**Nu, violenței!**”, simpozion la care au participat cadre didactice din învățământul universitar, liceal, școlar și preșcolar, psihologi, cercetători ai fenomenului, preoți, juriști, bibliotecari, copii și părinți.

Scopul simpozionului a fost acela să realizeze, din perspective multiple, o radiografie a fenomenului, sugerând soluții, căi, metode de reducere a acestuia.

O constatare de ordin general evidențiată de simpozion: fenomenul supus analizei are un caracter global, ca arie de răspândire, total, ca și cuprindere, ceea ce denotă că trăim într-o lume generatoare de agresivitate și violență.

Formele sub care se manifestă fenomenul sunt diverse: de la cele simple, aparent inofensive (limbaj trivial, injurii, intimidări, etc), până la cele grave (lovire, furt, spargeri, incendieri, etc), și paroxistice (masacre, terorism, război, genocid, etc).

Nu e de mirare faptul că fenomenul, îngrijorător în sine, este abordat cu seriozitate, cu gravitate de întreaga lume, iar o bogată literatură de specialitate analizează mecanismul biologic și psihologic al agresivității și violenței, propunând soluții de apărare în funcție de natura celor două concepte.

Desigur, accentul principal în prevenirea sau diminuarea agresivității și violenței, trebuie pus pe *educație*, ca un proces continuu în care e nevoie să se implice familia, școala și societatea.

Biblioteca Județeană ASTRA dezvoltă un proiect educațional amplu prin cercurile de educație civică, morală și estetică, prin Carnavalul poveștilor și Festivalul lecturii, în Secția de Copii și Tineret, prin conferințe, dezbateri și simpozioane periodice pe teme privind efectele nocive ale consumului de alcool și de droguri.

Iată de ce, acest volum, pe lângă o pertinentă analiză a fenomenului, se constituie într-un *îndreptar* ce-și propune să dea răspunsuri la întrebări esențiale: *Cum să ne apărăm? Cum să diminuăm? Cum să anihilăm agresivitatea și violența din viața noastră!*

Onuc Nemeș-Vintilă,
directorul Bibliotecii Județene ASTRA

CUPRINS

Onuc Nemeș-Vintilă , Director, Biblioteca Județeană “ASTRA” – <i>Cuvânt înainte</i>	5
Pr. prof. dr. Dumitru Abrudan - <i>Violența – abuz de putere și degradare a existenței și demnității umane</i>	7
Prof.univ.dr. Elena Macavei , Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu - <i>Agresivitate și violență. Semnificații. Forme de manifestare. Soluții</i>	13
Lect. univ. dr. Elena Lucia Mara , Universitatea “Lucian Blaga” Sibiu - <i>Violența în familie</i>	25
Conf. univ. dr. Daniel Mara , Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu - <i>Etiologia și tipologia violenței școlare</i>	34
Institutor I (psiholog) Lidia Stanca , Grădinița nr. 33, Sibiu - <i>Stop violenței din grădiniță</i>	49
Institutor Elena Camelia Spînu , Colegiul Național Pedagogic „Andrei Șaguna” Sibiu – <i>Violența</i>	53
Prof. psihopedagog Marțian Oana , Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă nr. 2, Sibiu - <i>Violența școlară</i>	59
Roxana Cozmiuc , Șef Birou ”Împrumut carte pentru copii”, Biblioteca Județeană „Gh. Asachi” Iași - <i>O copilărie fără violență</i>	68
Mihaela Stoia , medic primar medicina muncii, lector universitar, Autoritatea de Sănătate Publică a județului Sibiu -	73

<i>Factorii de risc ai violenței la tineri și modalități de combatere a acestora</i>	
Prof. Teodora Neagu , prof. Eugenia Vasilca , înv. Miorica Costea , înv. Silvia Popescu , Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă nr. 2 - „ <i>Așa da, așa nu!</i> ”	77
Psiholog școlar Mirela Mustață , Școala cu clasele I-VIII, Nr. 19, Sibiu – <i>Program „Prevenirea și combaterea violenței”</i>	79
Antonela Sofia Barbu , Șef serviciu, Biblioteca Municipală Mediaș - <i>Violența din familie pornește de la lipsa culturii</i>	86
Cornelia Cramarencu , Șef Secție pentru Copii și Tineret, Biblioteca Județeană “ASTRA” Sibiu - <i>Violența și societatea</i>	90
Ana Coca , Bibliotecar, Secția pentru Copii și Tineret, Biblioteca Județeană “ASTRA” Sibiu - <i>Sădește lumină în mintea și sufletul copilului tău!</i>	98
Anexe	111

Pr. prof. dr. **Dumitru Abrudan**

Violența – abuz de putere și degradare a existenței și demnității umane

Dumnezeu a făcut lumea bună și pe toate câte sunt în ea le-a așezat în desăvârșită armonie (F. Ap. 17, 24). Astfel, aflăm din referatul biblic despre creație (Fac. 1,1-2,3) că după fiecare etapă a orânduirii categoriilor existențiale, Dumnezeu „*a văzut că este bine*” ceea ce făcuse, fiind aceasta o formă de exprimare antropomorfică, prin care se evidențiază tocmai starea de bunătate a celor create. Mai mult decât atât, după ce în etapa („ziua”) a șasea și ultima a creației este adus la existență omul, precizarea care se face este aceea că „a privit Dumnezeu la toate câte făcuse și iată erau *bune foarte*” (Fac. 1,31). Acest spor valoric de la „*bune*” la „*bune foarte*” se datorează apariției, în sânul creației, a omului, care reprezintă nu doar încununarea tuturor celor văzute ci și puntea de legătură între lumea materială și cea spirituală (a îngerilor), având o alcătuire dihotomică, din trup material și suflet de natură spirituală.

Starea paradisiacă sau primordială a fost cu adevărat o stare de ordine și armonie, la nivel cosmic, și de ascultare față de Creatorul tuturor celor văzute și nevăzute. Omul întruchipa, în fața celorlalte existențe, autoritatea Creatorului și avea marea responsabilitate, în baza rațiunii și voinței libere cu care a fost

înzestrat, de a antrena odată cu sine întreaga creație pe calea către desăvârșire, identică cu ceea ce Biblia numește „*asemănarea cu Dumnezeu*”. Chipul lui Dumnezeu în om îl amplasa pe acesta în fruntea tuturor existențelor, pe care era dator să le antreneze, odată cu sine, pe calea mereu ascendentă a atingerii țintei acelei stări de perfecțiune desemnată prin expresia biblică „*asemănarea*” (similitudinea) cu Dumnezeu.

S-a întâmplat însă acel eveniment dramatic al căderii în păcatul neascultării, datorită ispitei. O consecință gravă a căderii a fost distrugerea armoniei primordiale și apariția răului într-o multitudine de forme, între care și violența, adică folosirea abuzivă a puterii în relațiile interumane și implicit în raport cu creația.

Forma aceasta gravă a deteriorării relațiilor interumane s-a petrecut chiar în sânul primei familii, prin uciderea lui Abel de către propriul său frate, care a fost Cain (Fac. 4,8 ș.u.). Pedepsa divină n-a întârziat să-l responsabilizeze pe făptaș: „*Blestemat ești de pământul care și-a deschis gura sa, ca să primească sângele fratelui tău din mâna ta... Acesta (pământul) nu-și va mai da roadele sale ție; zbuciumat și fugar vei fi tu pe pământ*” (Fac. 4,11). Creația fiind unitară, efectul violenței se resimte pe o arie extinsă. Suferă nu doar cel agresat ci se tulbură tot anturajul, menirea comunității fiind conviețuirea pașnică și respectul reciproc al membrilor acesteia. Până și natura neînsuflețită reacționează la violența actului abuziv al omului, dat fiind faptul că exista o unitate de destin între om și restul creației. Omul este responsabil de unitatea și integritatea acesteia.

De la un capăt la altul, Scriptura osândește păcatul grav al violenței.

Dorind a ne limita doar la o singură scriere vechi testamentară și anume la cartea „Pildelor” sau „Proverbelor” vom arăta că aproape în fiecare dintre cele 31 de capitole ale cărții, violența este respinsă categoric, iar făptuitorii acesteia sunt aspru sancționați.

Termenul *violență* apare foarte rar în paginile Scripturii, în general. Este desemnată prin termeni similari precum *silnicie*, *furie sălbatică*, *pornire pătimașă*, *mânie*, *vărsare de sânge*, *agresivitate*, *duritate în vorbe și fapte*.

Revenind la Cartea Proverbelor sau Pildelor ne este dat să întâlnim chiar în primul capitol o luare de poziție fermă împotriva violenței, păcat care adeseori duce chiar la ucidere. Iată o atenționare foarte directă adresată mai ales tânărului, care s-ar lăsa atras de către răufăcători să li se alăture în săvârșirea de fapte abominabile: „*Fiul meu, se adresează autorul tânărului, de voiesc păcătoșii să te ademenească, nu te învoi. Dacă îți spun: „Vino cu noi să ne punem la pândă, ca să vărsăm sânge și să întindem curse fără cuvânt celui neprihănit, să-l înghițim de viu... și să punem stăpânire pe tot felul de lucruri scumpe și să ne umplem de pradă casele noastre... Fiul meu, nu te întovărăși cu ei pe cale; abate piciorul tău din cărarea lor, căci picioarele lor aleargă numai la rău, iar ei zoresc să verse sânge”*. Astfel de fapte nu pot avea altă consecință, îl previne autorul cărții pe tânăr, decât o grea pedeapsă, poate chiar pierderea vieții.

Peste numai două capitole găsim alt îndemn stăruitor: „*Nu râvni să fii ca omul silnic (violent) și nu alege nici una din căile lui*” (Pilde 3,31). Apoi iarăși, în cap. 6, 16-17 citim: „*Șase sunt lucrurile pe care le urăște Domnul, ba chiar șapte...*”, pe care autorul le și înșiră și între acestea „*mâinile care varsă sânge nevinovat*”.

Nu doar violența care este cauzatoare de moarte este condamnată cu asprime ci și tulburarea casei prin scandal și agresivitate (Pilde 11, 29).

Silnicia, mânia dezlănțuită, pornirea pătimașă sunt tot atâtea forme ale violenței care tulbură familia și societatea și pe care Dumnezeu nu le poate îngădui și nici cei ce apără aceste colectivități umane nu trebuie să le lase nepedepsite (Pilde 14,30; 19,19). Crușarea actelor de violență și tulburarea liniștii și

conviețuirii sociale poate avea consecințe grave, care nu mai pot fi stăpânite.

Violența nu înseamnă doar lovirea sau tratamentul brutal ci și cearta dezlănțuită mai ales în familie. De aceea autorul Proverbelor face această constatare cum că este mai bună o bucată de pâine uscată în pace, decât o masă îndestulată cu carne, într-o casă unde este vrajbă (Pilde 17,1). Tot așa se spune că *„este mai bine să locuiești într-un colț pe acoperiș decât cu o femeie certăreață și supărăcioasă, într-o casă mare”* (Pilde 21,9.19).

Comportarea violentă a copiilor față de părinți, mergându-se până la alungarea lor din casă, constituie forme dintre cele mai dramatice ale violenței. Astfel este condamnat *„cel ce se poartă rău cu tatăl său și alungă din casă pe mama sa”* (Pilde 19, 26), după cum și *„cel ce doar blestemă pe tatăl său și pe mama sa”* (Pilde 20,20) se face vinovat în aceeași măsură.

Dar cum sunt înțelese oare lucrurile când este vorba de tratamentul pe care părinții îl aplică propriilor lor copii?

Iată un răspuns la o astfel de întrebare, formulat în Pilde 13,24: *„Cine cruță toiagul său, își urăște copilul, iar cel care îl iubește îl ceartă la vreme”*. Apoi, iarăși, în Pilde 23,13-14 citim: *„Nu cruța pe feciorul tău de pedeapsă; chiar dacă îl lovești cu varga nu moare. Tu îl bați cu toiagul, dar scapi sufletul lui din împărăția morții”*. Și în Pilde 29,15 se dă același îndemn: *„Varga și certarea aduc înțelepciune, iar tânărul care este lăsat în voia apucăturilor lui rele, face rușine mamei sale”*.

Încă și alte multe formulări de acest fel întâlnim în cartea Pildelor. Este evident că autorul dă expresie unei convingeri după care, în viziunea vechitestamentară, bătaia era socotită o metodă de corecție. Mentalitatea aceasta s-a perpetuat în istorie și din păcate mai este practică uneori și azi. Citim și astăzi în presă despre cazuri de violență a părinților față de copii care merg până la mutilarea acestora sau chiar la drame și mai cumplite.

Dar ce să zicem despre păcatul de moarte al avorturilor? Se vorbește nu despre cazuri izolate ci despre milioane și milioane de vieți suprimate ale ființelor nevinovate și lipsite de orice apărare, care sunt copiii, lepădați de mame din pânțele lor. În perioada vechitestamentară, respectiv la vechii evrei astfel de lucruri nu se petreceau. Chiar și în cazul acelor recomandări de sancționare cu varga sau toiagul, existau atenționări până unde se poate merge cu asprimea pedepsei. Astfel, în Pilde 19,18 se atrage luarea aminte asupra excesului în aplicarea pedepsei. Recomandarea care se face este aceasta: *„Pedepsește pe feciorul tău, cât mai e nădejde de îndreptare pentru el, dar nu ajunge până acolo să-l omori”*. Dojana, respectiv musturarea părintească trebuie să fie calea îndreptării și nicidecum bătaia. Se aprecia chiar că *„mai mult prețuiește o dojană pe față, decât o dragoste ascunsă”* (Pilde 27,5).

Sancționarea răufăcătorilor periculoși, a celor categorisiți în Scriptură drept „nebuni” era înscrisă ca justificată în legislația vechi testamentară. Astfel, în Pilde 26,3 citim: *„Biciul este bun pentru cal, frâul pentru măgar iar varga pentru spatele celui nebun”*. Și mai clar se exprimă autorul în cazul *„omului pe care îl îngreunează sângele celui pe care l-a ucis. Unul ca acesta fuge el însuși către groapă. Nimeni să nu-l oprească”*, îndeamnă autorul Pildelor.

Salvarea celor pedepsiți pe nedrept este o datorie morală ce se impune tuturor. Astfel, citim în Pilde 24,11: *„Izbăvește pe cei ce sunt târâți la moarte și pe cei ce se duc clătînându-se la jungchiere scapă-î”*.

Dacă în Vechiul Testament a fost predominantă legea dreptății, dacă uneori se recomandă un tratament mai aspru celui ce greșea, în Noul Testament iubirea este virtutea care le biruie pe toate. De aceea între cele nouă fericiri se află și acestea două (a III-a și a IX-a) care sună astfel: *„Fericțiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul”* și *„Fericțiți făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema”* (Mt. 5,5.9).

Un alt cuvânt și mai lămuritor pe care îl rostește Mântuitorul este acesta: *„Auzit-ați că s-a spus celor de demult: „Să nu ucizi; iar cel ce va ucide este vrednic de judecată. Eu însă Vă spun: Oricine se mânie pe fratele său, vrednic va fi de judecată; și cel ce va zice fratelui său: Netrebnicule!, vrednic va fi de judecata sinedriului; iar cel ce-i va zice Nebunule!, vrednic va fi de gheena focului (Mt. 5, 22).*

Omul, indiferent care ar fi el, este purtătorul chipului lui Dumnezeu. Aceasta înseamnă că orice violență (verbală, psihică, fizică) îndreptată împotriva lui, constituie păcat care Îl ofensează chiar pe Creatorul nostru Dumnezeu. În cuvântul Său plin de putere, Mântuitorul a mers până acolo încât, pentru a descuraja violența, a recomandat un lucru greu de înțeles pentru noi cei mai zăbavnici a înțelege marea iubire dumnezeiască. Astfel a zis: *„De te lovește cineva peste obrazul drept, tu întoarce-l și pe cel stâng” (Mt. 5,39).* Desigur că nu putem renunța la demnitatea noastră, dat trebuie să ne luptăm cu noi înșine pentru a stăvili violența, pentru a-i opri și pe alții să o practice.

Vremurile pe care le trăim ne cer tărie, ne cer curaj, dar mai ales ne cer înțelepciune și iubire spre a ne raporta mai întâi la noi înșine și apoi și la semenii noștri, spre a-i ajuta și pe ei să înțeleagă că raporturile interumane trebuie să fie fundamentate pe respect reciproc, spre pace și toleranță.

Prof.univ.dr. **Elena Macavei**
Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu

Agresivitate și violență. Semnificații. Forme de manifestare. Soluții

Pentru a trăi într-un mediu ostil, viețuitoarele și-au exersat structuri bio-psihoice instinctive de apărare și de atac ce au intrat în comportamente fixe și flexibil-adaptative pentru a se apăra, a supraviețui, a domina. Plantele (unele) se apără prin ghimpi, otravă, devorează agresorul (plantele carnivore). Animalele trăiesc datorită acestor structuri, supraviețuiesc în medii ostile create de natură și de agresori, își procură hrana, se înmulțesc, își apără puii. Oamenii – cele mai complexe ființe – au supraviețuit în lupta cu natura ostilă, s-au apărat față de agresori, au atacat pentru obținerea pozițiilor dorite în societate. Ei au luptat cu natura, cu semenii, au creat civilizații, unele fiind impuse cu forța prin cuceriri. Au inventat războiul, l-au diversificat, l-au dezvoltat și perfecționat pentru a se apăra, pentru a cuceri, pentru a domina. Dispute elevate ale publiciștilor de prestigiu compară culturile și civilizațiile și impun supremații de genul: Orient sau Occident? Creștinism sau Islam? Acestea sunt numai câteva exemple de folosire a structurilor bio-psihoice agresive native și dobândite, primare și exersate de inteligență, modelate cultural.

Prin urmare, **agresivitatea** și forma particulară de manifestare, **violența** fac parte din structura ființelor vii, a oamenilor și animalelor. Comportamentele agresive și violente umane au componente instinctive (ca și animalele), componente

elaborate inteligent și modelate cultural. Agresivitatea și violența, cu intensități diferite, în forme latente și manifeste, exprimate direct sau mascat prin refuz, necooperare, intrigă, subminare, dezinformare, se află în noi, în toți. Ne folosim potențialul agresiv și tehnicile „de luptă” pentru a câștiga concursuri școlare și profesionale, pentru a învinge obstacolele exterioare și din interiorul nostru, pentru carieră, pentru performanță, pentru poziții dorite în societate. Ținta fiind reușita, folosim fie mijloace corecte, cinstite, legale, fie mijloace ilegale, necinstite – fraudă, intrigă, dezinformare. Ne imprimăm caracterul în reușită și succes, în nereușită și eșec. Ne folosim potențialul agresiv și tehnicile „de luptă” și pentru a lovi, a silui, pentru a distruge nedrept pe cineva, pentru a frauda.

Agresivitatea (în limba latină, *agressio* = a ataca) este tipul de comportament *ostil* care, în scopul reușitei în satisfacerea trebuințelor și intereselor, **atacă**, în cazul inițierii ofensive sau răspunde, în caz de **apărare**. **Violența** (în limba latină, *vis* = forță) este forma particulară de manifestare a agresivității prin folosirea forței în caz de **atac** pentru a silui, a constrânge voința altuia, pentru a distruge, pentru a frauda dar și pentru **apărare**.

Agresivitatea și violența, aflate în stare potențială, se structurează în comportamente **fixe și flexibile – adaptate**. Animalele acționează instinctiv pentru procurarea hranei, pentru reproducere, pentru apărarea habitatului și a puilor. Oamenii, ființe inteligente, acționează atât din impuls, instinctiv, prin stereotipii, acte automatizate, cum procedează, spre exemplu, hoții și tâlharii ori criminalii în serie, cât și prin comportamente flexibile, adaptate, pentru satisfacerea trebuințelor, dorințelor, intereselor, ambițiilor, pentru învingerea obstacolelor (din exterior și din interior), prin întrecerea altora, pentru cucerire, pentru dominare, mobilurile fiind: reușita și succesul, dominarea, supremația, răzbunarea.

Spre deosebire de animale care acționează exclusiv din instinct, oamenii își proiectează actele agresive și violente, își

conștientizează scopurile și mobilurile sub imperiul cărora acționează, își aleg inteligent mijloacele, își stabilesc strategiile. Se folosesc de forță fizică, de discurs acuzator dar și de simulare prin minciună, de intrigă, șantaj, ironie, seducție, ceea ce dovedește procesarea inteligentă, modelarea de cultură și civilizație a mijloacelor de acțiune. Spre exemplu, agresiunile ecologice – poluarea, despăduririle, exploatarea irațională a resurselor naturale – sunt comise cu mijloace civilizate, cu utilaje performante, pentru profit economic.

Războiul – formă paroxistică a violenței, inventat, diversificat și perfecționat de om, poartă marca nivelului de civilizație. *Războiul primitiv* (cu pietre, săgeți) este întrecut de *războiul clasic* (cu arme de foc, cu strategii); acesta, de *războiul nuclear* (cu forță distructivă extremă). Omul a inventat și alte tipuri: *războiul economic* (cu blocaje, blocaje, șantaje), *războiul politic* (pentru câștigarea pozițiilor de conducere), *războiul informatic* (de manipulare, de dezinformare), *războiul psihologic* (de manipulare), *războiul parapsihologic* (prin folosirea forțelor paranormale – telepatie, hipnoză, telekinezie), *războiul genetic* (prin deteriorarea mecanismelor genetice și folosirea lor pentru inducerea bolilor, handicapurilor).

Trăim într-o lume complicată, sub amenințări sociale multiple: conflicte și războaie, crize economice și politice, sub tensiuni generate de incertitudinea locului de muncă, de neîmplinirea profesională, de eșecuri ale vieții personale și de familie, de accidente rutiere, feroviare și aviatice. Trăim într-o lume generatoare de agresivitate și violență, de aceea potențial și manifest ne contaminăm de agresivitate și violență, devenim vulnerabili și, în împrejurări nefaste de conflicte cu familia, prietenii, colegii, cu locul de muncă, cu autoritățile statului, putem fi victime ori agresori. Vrând nevrând ne raportăm direct și indirect la agresivitate și violență. **Ce ar trebui să facem?** Să ne imunizăm în sensul de a ne impune mental, emoțional și atitudinal să nu reacționăm la fapte

ce nu ne privesc, să nu amplificăm semnificația faptelor transmise prin mass-media, să evităm sursele generatoare de stres.

Prin urmare, **agresivitatea** și forma ei particulară de manifestare, **violența** fac parte din **condiția umană**. Ele sunt **tendințe comportamentale ostile instinctive și dobândite de a ataca** (a fi în ofensivă) și **de a răspunde în stare de apărare**. Sunt caracteristici ale **comportamentului de conservare prin atac și apărare**. Sunt caracteristici ale **comportamentului în lupta cu natura, cu semenii, cu sine**, pentru exprimarea și afirmarea socială. Agresivitatea și violența se structurează în conduite individuale și colective benefice progresului social, progresului științei și culturii ori malefice prin efectele distructive asupra naturii, semenilor, propriei persoane.

Este necesar a cunoaște mecanismul biologic și psihic al agresivității și violenței. Actul agresiv/violent este comis în stări de **excitabilitate** (de tensiune, activism intens), de **impulsivitate** (de descărcare explozivă), de **propulsivitate** (sau declanșare a actului). Psihic, mobilurile sunt: dorința reușitei, învingerea obstacolelor, învingerea adversarilor, depășirea propriilor limite, stima de sine, orgoliul pe suportul afectiv al interesului, pasiunii, impuneri valorilor morale, dar și al fricii, mâniei, răzbunării. Prin actele agresive/violente se exprimă idealurile, dorința de reușită și succes dar și temerile, refulările, frustrările.

Actul agresiv/violent este o relație dintre **autor și victimă**. **Autorul** este cel ce inițiază, declanșează și finalizează actele agresive și violente. **Victima** este aceea care suportă agresiunea și violența. Când autorul agresiunii și violenței este același cu victima, actele sunt autoagresive și autoviolente, sinucigașe. **Cine sunt agresorii ?** Aceștia sunt persoane cu sau fără discernământ care acționează involuntar și voluntar, spontan și/sau premeditat; sunt persoane bolnave (dizarmonice, schizofrenice, epileptice, maniace...) ori sănătoase, cu deficiențe intelectuale și comportamentale sau inteligente. **Cine sunt victimele?** Victimele

pot fi persoane, grupuri, popoare, femei, bărbați, copii, persoane vârstnice.

Agresivitatea și violența se manifestă sub variate forme. După modul de exprimare, sunt: **directe** (loviri, acuzații) și **indirecte** (refuz, tănuire, seducție...). După ordinea juridică și morală, sunt: **legitime** (cu justificare juridică și morală – de apărare, în război, în sport) și **nelegitime** (condamnate juridic și moral – furt, tâlhărie, viol...). După raportul dintre autor și victimă, sunt: **heteroagresive și heteroviolente** (exercitate asupra altora), **autoagresive și autoviolente** (autorii sunt și victime; se manifestă prin neglijare de sine, autodiscreditare, autopedeapsă, sinucidere). După mediul în care se manifestă, sunt: **socială** (stradală, pe stadioane, instituțională – în școli, la locuri de muncă, în instituții de ordine) și **familială** sau **domestică**, principalele victime fiind: femeile, copiii, persoanele vârstnice. După modul de acționare, sunt: **fizice** (lovituri, spargerii, incendieri, sechestrări, crime), **psihomorale** (prin amenințări, intimidări, umiliri, șantajări, denigrări), **verbale** (prin injurii, calomnii, jigniri, ironii), **imagistică** (prin imagini în reviste, cărți, afișe, site-uri pe internet, Tv), **sexuală** (hărțuire, viol, incest, prostituție, proxenetism, pornografie, atentat la pudoare).

Violența ca mod particular de manifestare a agresivității este clasificată de specialiști și acceptată de Organizația Mondială a Sănătății/OMS și de Interpol astfel: **violența privată** – este: **criminală** (mortală, generatoare de vătămări grave, sexuală) și **noncriminală** (suicidul și tentativa de suicid, accidente rutiere, feroviare, aviatice); **violența colectivă** sau: **a cetățenilor contra puterii** (terorismul, revoluțiile și grevele), **a puterii contra cetățenilor** (terorismul de stat, violența economică), **războiul** – ca formă paroxistică.

Efectele tuturor formelor de agresivitate și violență sunt grave: pierderi materiale, pierderi de vieți omenești, vătămări corporale, insecuritate, angoasă, accentuarea complexelor, revanșă

(**violența naște violență**), răzbunare, ură, deteriorarea sănătății fizice, mentale și spirituale, afectarea demnității și a stimei de sine.

Atât în societate cât și în familie se manifestă toate formele de agresivitate și violență. În societate – pe stradă, în școli, la locurile de muncă, în instituții publice de ordine (poliție, jandarmerie), pe stadioane se manifestă toate formele de agresivitate și violență: fizică, psiho-morală, verbală, imagistică, sexuală. Mass-media scrisă și audiovizuală reflectă această realitate și o prezintă frecvent ca evenimente: tâlhării, spargerii, incendieri, trafic de persoane, trafic de droguri, crime, violuri, sechestrări de persoane, accidente rutiere, feroviare, aviatice, sinucideri. Sunt semnalate și comentate și violențele comise de oameni asupra puterii și instituțiilor statului (proteste stradale, greve, acte teroriste), violențele puterii și autorităților statului asupra oamenilor (represiuni, coerciții economice, politice). Toate acestea sunt provocări și atentează la sănătatea fizică și psihică a oamenilor, la stresarea autorităților.

Familia răspunde ca o cutie de rezonanță la provocările mediului ambiant ce induce agresivitate convertită, cu orice pretext, în acte de violență. Grav este faptul că, pentru unii dintre semenii noștri familia este un infern, este teatrul unor constante violențe, multe se dezlănțuie pe fondul consumului excesiv de alcool. Unii sunt agresori, alții sunt victime, agresorii devin victime, victimele devin agresori.

Neînțelegerile și conflictele degenerază de multe ori în violențe fizice, psiho-morale, verbale între soți, între părinți și copii, între copii. De la banala ceartă se ajunge, cu pretexte minore, la jigniri, umiliri, amenințări, lovituri – multe, cauzatoare de vătămări corporale grave, chiar de omoruri. În ordinea frecvenței violenței domestice, femeile sunt primele expuse violenței, fiind cunoscut fenomenul de **maltratare a femeii**; urmează copiii; ei sunt expuși violențelor fizice, morale, verbale, sexuale, fiind cunoscut fenomenul de **maltratare a copiilor**. Drept consecință, agresorii din

familie pot deveni agresori în societate, victimele agresiunii și violenței pot deveni agresori.

Efectele agresivității și violenței sunt grave, loviturile cauzează traumatisme, vătămări corporale, omucideri; loviturile umilesc și mențin resentimente, revanșă, răzbunare. Unele femei își părăsesc familia, divorțează, altele acceptă să suporte coșmarul violenței. Unii dintre copiii violențați devin infractori, **infraționalitatea minorilor** fiind un fenomen îngrijorător. Și celelalte forme de manifestare a violenței – psiho-morală, verbală, sexuală – lasă urme severe în comportamentul victimelor – fie imită și reproduc actele violente, fie se închid în sine, părăsesc familia, abandonează școala și aleg să trăiască pe străzi, își structurează și își amplifică complexele de inferioritate.

Comiterea actelor agresive și violente individuale și în grup, într-o lume provocatoare de agresiune și violență se explică prin multiple **cauze și condiții favorizatoare**. Cauzele generează acte de violență, condițiile le favorizează. Fenomenul complex al agresivității și violenței este generat de: – **cauze de natură economică** – crizele economice (restructurări, re tehnologizări, recesiuni) cu efectele lor: faliment, șomaj, sărăcie; – **cauze de natură politică** – crize politice, campanii electorale, schimbări politice, lipsa de autoritate a instituțiilor de ordine; - **cauze de natură socială** – mediile conflictuale din familie, școală, de la locul de muncă, din organizațiile politice, culturale, pe stradă; - **cauze de natură psiho-medicală** – tulburări și boli psihomentele, alcoolism, narcomanie, cleptomane, schizofrenie, oligofrenie, sadism, masochism. Factorii cauzali pot fi doar **condiții favorizatoare**: sărăcia, dezordinea politică, legislația defectuoasă, anturajul, șomajul, familia dezmembrată, promiscuitatea, lipsa de ocupație, parazitismul, vagabondajul. Nu orice persoană aflată în stare de sărăcie, șomaj, faliment etc. devine și autor al actelor violente.

Cazurile de agresivitate și violență mediatizate se analizează și se comentează, de cele mai multe ori, după motivația exprimată

de autori sau presupusă de analiști și comentatori. Ele se explică prin conexiunile dintre cauze, condiții și motive. Cauzele generează actele agresive și violente, condițiile le favorizează, le accentuează, motivele le declanșează, le susțin, le finalizează. Au grad mare de frecvență motive ca: satisfacerea trebuințelor, dorințelor, aspirația la o viață fără lipsuri, ieșirea din sărăcie, strângerea averii, recuperarea bunurilor personale, deposedarea altora de bunuri, accesul la poziții sociale, invidia, gelozia, imitarea, nevoia de performanță, obișnuința de a comite acte violente, răzbunarea, ura, distrugerea adversarilor, experiențe traumatizante în familie etc.

Cum s-au raportat autoritățile statului și societatea civilă la fenomenul violenței?

Frecvența actelor violente în societate în general, în familie și în școală, în special, a determinat luarea unor măsuri. **S-au înăsprit pedepsele prevăzute în Codul penal.** S-au emis legi pentru creșterea securității persoanelor și grupurilor: **Legea 678/21 noiembrie 2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane, Legea pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, adoptată în 6 mai 2003, Legea 196/13 mai 2003 privind prevenirea și combaterea pornografiei.** S-au derulat și se derulează, prin organizații guvernamentale și neguvernamentale, **programe de combatere a violenței.** S-au organizat și se organizează **spectacole cu mesaje gen Stop violenței.** S-au mediatizat și se mediatizează **emisiuni Tv de combatere a violenței.** S-au publicat **cărți, studii și articole cu acest subiect.**

Pentru a veni în sprijinul victimelor, s-au creat **centre în regim de urgență pentru copii violențați, adăposturi pentru femei violente, posturi telefonice de urgență în cazuri de violență, servicii de consiliere și psihoterapie.** Patriarhia Română a organizat un **Comitet pentru prevenirea violenței** în scopul desfășurării programelor profilactice. Cu toate acestea, cazurile cunoscute de violență sunt multe.

Considerăm că cea mai eficientă modalitate de reducere a cazurilor de violență este **prevenirea lor prin educația în familie**, mediu ce trebuie să ofere membrilor ei, copiilor, modele de înțelegere, respect, iubire. **Educația antivioleță în grădiniță și în școală** este posibilă într-un mediu de seriozitate și disciplină, de toleranță interetnică, de competiție stimulativă. Atitudinile nonviolente se cristalizează, în grădiniță, prin valorificarea educativă – nonviolentă a jocurilor, a poveștilor, povestirilor și faptelor cotidiene, prin organizarea sistematică a activităților artistice cu mesaj nonviolent. Atitudinile nonviolente se consolidează, în școală, prin organizarea sistematică a expunerilor și dezbaterilor, analizelor de cazuri convingătoare, prin participări la acțiuni pacifiste, de combatere a războiului, prin activități cultural-artistice cu mesaj antivioleț. Comunicarea cu părinții în ședințe și lectorate trebuie să aibă ca rezultat avertizarea părinților ce pot comite acte agresive și violente fără să întrevadă consecințele lor și îndrumarea acestora pentru a soluționa conflictele, să formeze convingerea că violența degradează omul. Psihologii din grădinițe și din școli ar trebui să se implice efectiv în dezamorsarea conflictelor dintre educatori și elevi, dintre elevi, dintre copii și părinți, să formeze și să consolideze comportamente fair-play în competiții de orice fel. **Serviciile de consiliere premaritală** ar putea avea în vedere și atenționarea partenerilor pentru a nu se antrena în rezolvarea problemelor de cuplu prin agresivitate și violență. **Serviciile de consiliere familială** ar trebui să ofere sugestii de îmbunătățire a climatului de viață conjugală și familială, prin anularea surselor de conflict generatoare de violență.

Întrucât prevenirea violenței este preponderent o problemă de educație, **ca dascăli** trebuie să ne implicăm în crearea și menținerea mediului instituțional favorabil performanțelor învățării, înțelegerii și colaborării. **Cum?**

- **Să ne modelăm comportamentul didactic pentru a acorda șanse de reușită și succes tuturor elevilor, pentru**

a nu comite greșeli docimologice (de evaluare) grave, ireparabile.

- **Să antrenăm copiii și tinerii în activități de performanță a învățării, în activități ludice generatoare de satisfacții, în activități sportive.**
- **Să ducem campanii antiviolență.**
- **Să convingem prin exemplu personal, prin expuneri, dezbateri nocivitatea agresivității și violenței.**
- **Să rezolvăm stările conflictuale dintre elevi și profesori, dintre elevi.**
- **Să colaborăm cu familia „problemă”, generatoare de violență și să convingem membrii ei – agresori și victime – să participe la ședințe de consiliere familială și de psihoterapie.**
- **Să organizăm acțiuni culturale cu mesaje pacifiste.**
- **Să abordăm în cadrul ședințelor cu părinții și lectoratelor teme legate de violență cu recomandări practice de comportare pentru rezolvarea conflictelor și restabilirea climatului de înțelegere și armonie.**
- **Să îndrumăm victimele spre centrele specializate care le asigură asistență medicală și psihologică.**
- **Să corectăm comportamentele agresorilor, să le dăm șansa îndreptării și să recunoaștem faptul îndreptării.**
- **Să sprijinim reintegrarea foștilor agresori și a victimelor în colectivele de elevi.**
- **Să convingem părinții să renunțe la prejudecăți și stereotipii comportamentale legate de violență.**
- **Să dezvoltăm programe educative de pregătire a tinerilor pentru viața de familie în care partenerii să fie creatori de ambianță pașnică și armonioasă.**
- **Să deconționăm comportamentele tinerilor predispuși la acte de violență.**

- **Să cunoaștem instituțiile angajate în intimidarea agresorilor și în salvarea victimelor violenței, să cunoaștem modurile de acțiune în cazurile grave de violență: scoaterea victimelor din mediu, acordarea îngrijirilor medicale, acordarea serviciilor de psihoterapie, reintegrarea lor în colectivele de copii și tineri.**

Fără îndoială, volens nolens trăim într-o lume complicată generatoare de agresiuni și violență ce ne creează stări de insecuritate, teamă, angoasă, ne vulnerabilizează și putem deveni victime ori autori ai actelor agresive și violente. Ne raportăm direct (prin experiențe proprii) și indirect (prin experiențele altora) la felurite acte agresive și violente.

Cum ar trebui să acționăm?

- **Să ne autocunoaștem și să-i cunoaștem pe cei din jur.**
- **Să ne autoevaluăm potențialul agresiv și să evaluăm potențialul agresiv al celor din jur.**
- **Să evităm situațiile conflictuale, să evităm mediile generatoare de agresivitate și violență.**
- **Să ne dezvoltăm capacitatea de rezistență la stres.**
- **Să combatem actele de agresiune și violență.**
- **Să intervenim în rezolvarea conflictelor în mediile apropiate (familie, școală, loc de muncă).**
- **Să ne consolidăm grilele de analiză critică a situațiilor agresive și violente transmise prin mass-media, internet.**
- **Să ne imunizăm încărcându-ne energetic pozitiv prin preocupări generatoare de satisfacții – profesionale, hobbyuri – lectură, vizionări de spectacole, colecționări, excursii, sport etc.**
- **Să ne rezolvăm conflictele interioare.**
- **Să fim toleranți cu victimele violenței.**

- **Să practicăm tehnici de relaxare fizică și psihică.**
- **Să ne deprindem a respecta pe alții, a ne respecta pe noi înșine.**
- **Să ne comportăm fair play în competiții de orice fel.**
- **Să fim toleranți.**
- **Să fim disponibili comunicării și să contribuim la buna înțelegere și armonia relațiilor cu semenii în mediile apropiate.**
- **Să evităm sursele de conflict și să-i susținem pe cei expuși violenței să învețe să se apere prin tehnicile artelor marțiale.**
- **Să ne cultivăm simțul umorului.**
- **Să ne întărim credința în Dumnezeu.**

Bibliografie selectivă:

- **Constantin Păunescu**, *Agresivitatea și condiția umană*, București, Editura Tehnică, 1994.
- **Helena Cornelius, Shoshana Faire**, *Știința rezolvării conflictelor. Fiecare poate câștiga*, București, Editura Știință și Tehnică, 1996.
- **Kari Killen**, *Copilul maltratat*, București, Editura Eurobit, 1998.
- **Georges Vigarello**, *Istoria violului. Secolele XVI-XX*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998.
- **Sorin M. Rădulescu**, *Sociologia violenței (intra) familiale, Victime și agresori în familie*, București, Editura Lumina Lex, 2001.
- **Elena Macavei**, *Agresivitatea și violența – moduri primare și primitive de exprimare și comunicare*, în revista „Psihologia” nr. 5 / 2001.

- **Sorin M. Rădulescu, Monica C. Pătioară**, *Abuzul sexual asupra copiilor*, București, Editura Lumina Lex, 2003.
- **Gilles Ferréol și Adrian Neculau** (coordonatori), *Violența. Aspecte psihosociale*, Iași, Editura Polirom, 2003.
- **Ana Muntean**, *Violența în familie și maltratarea copilului*, în „Tratat de Asistență Socială”, coordonator George Neamțu, Iași, Editura Polirom, 2003.
- **Elena Macavei**, *Prostituția între ignorare și mistificare*, București, Editura Antet, 2005.

Lect. univ. dr. **Elena Lucia Mara**
Universitatea “Lucian Blaga” Sibiu

Violența în familie

Fiecare dintre noi știe foarte bine ce este violența. Ea ne evocă în minte moarte, tortura, masacre, război, oprimare, criminalitate sau terorism, epurare și genocid. Într-un registru mai puțin dramatic, ne gândim la “lipsa de civilizație”, insulte și injurii, nepolitețe și atitudini nerespctuoase.

Cu toate că e un fenomen atât de cunoscut, nu e ușor să ajungem la o definiție satisfăcătoare și în același timp consensuală. Unii evocă în mod spontan folosirea forței și se focalizează asupra vătămarilor fizice. Având în vedere variabile juridice sau socio-instituționale, alții pun accentul pe transgresarea sau violarea normelor și în special pe cele care se referă la legalitate. Lucrările bine cunoscute ale lui Georges Sorel, Hannah Arendt sau, mai aproape de noi, cele ale lui Charles Tilly sau Julien Freund, ne permit să mergem mai departe și ne atrag atenția asupra

următoarelor aspecte privind violența: extinderea fenomenului și relativitatea sa, modalitățile de abordare și evoluția sa, uzajul și finalitățile sale, caracteristicile fenomenului și factorii săi explicativi, politicile duse pentru medierea și prevenirea fenomenului și eficacitatea lor. Dicționarul enciclopedic român definește violența ca fiind “un viciu de consimțământ, care constă în constrângerea exercitată pe cale psihică asupra unei persoane spre a o determina să facă un anumit act juridic“. Pe lângă aceasta se amintește și de o Teorie a violenței – teorie sociologică a violenței – potrivit căreia inegalitatea socială își are izvorul în folosirea, pe o anumită treaptă a dezvoltării sociale, a violenței de către unii oameni împotriva altora.

De exemplu, E. Duhring afirma despre clasele sociale că își au originea în supunerea prin violență a unei părți a societății de către cealaltă (violența internă). Alți sociologi burghezi, ca de pildă L. Gumplowicz, au considerat că la originea claselor și a statutului se află supunerea unor triburi sau popoare de către altele (violența externă). Marxismul recunoaște rolul violenței în istorie, inclusiv rolul ei pozitiv în împrejurările revoluționare, când ea devine necesară datorită împotrivirii armate a forțelor reacționare, dar arată că atât scopul în vederea căruia e pusă în acțiune violența, cât și mijloacele prin care se realizează (armatele, tehnica militară) sunt determinate în ultimă analiză de condițiile economice. Deși violența domestică e un fenomen care a însoțit dintotdeauna construirea și dinamica familiei, intrarea ei în atenția științelor juridice și sociale este de dată recentă. Doar în ultimii 20 de ani, științele sociale și reglementările legale internaționale fac referință la violența domestică.

Abordarea fenomenului de violență domestică s-a petrecut, ulterior generalizării, în rândurile profesioniștilor și ale comunităților, a interesului privind prevenirea maltratării copilului. Este interesant de remarcat faptul că majoritatea femeilor implicate într-o relație violentă conștientizează amploarea pericolului

violenței pe care o suportă, abia în momentul în care manifestările copiilor le trezesc sentimentul responsabilității parentale. Principala funcție a familiei și a părintelui izolat – protejarea copiilor – este cel mai adesea neglijată în cazul familiilor violente. Cu toate acestea, unul dintre cele mai frecvente argumente ale femeilor care rămân în relație cu un partener violent e: “în momentele bune, el știe să fie un tată bun, iar copiii au nevoie de amândoi părinți...”.

Ideea că familia reprezintă celula de bază a societății apare în mod implicit în dezvoltarea măsurilor de protecție în cazul violenței în familie. Agresivitatea în cuplu conduce la stabilirea unui raport de forțe. Când avem de-a face cu niște cupluri egalitare, în care puterea de decizie aparține ambilor parteneri, dându-le sentimentul de satisfacție, riscul de violență domestică e foarte scăzut.

În raporturile de dominare-supunere, violența ia o formă punitivă. Cel care domină se bucura de o judecată morală imatură. În majoritatea cazurilor, raportul de putere îl desemnează pe bărbat ca fiind pe poziția dominantă, iar femeia supusă.

Limitele comportamentului social uman sunt impuse de regulile moralei. Familia, ca grup social cu existență privată, e guvernată de valorile, normele și tiparele comportamentale ale adulților formând cuplul. Acest corp de judecăți morale vor fi apoi, în procesul educației directe și indirecte, prin imitație, inoculate copiilor. Regulile morale pe care individul le achiziționează în familie în primul rând și care fac parte din procesul numit “nașterea psihică” a copilului, sunt actul de identitate al individului în lume, în societate. Kant cristaliza condițiile necesare unei existențe împlinite ca fiind cerul înstelat deasupra capului și legea morală în inimă. Dacă privim familia ca spațiu al satisfacerii nevoilor existențiale ale tuturor membrilor ei, e evidentă nevoia unei morale bazate pe cunoaștere și dragoste care să regleze relațiile între membrii familiei. În absența acestei morale, cei mai slabi membri ai

familiei vor fi la bunul plac al celor puternici, al unor sentimente perisabile ce pot determina incredibile oscilații comportamentale.

O gândire morală cu principii clare, cunoașterea și respectarea nevoilor umane în general și a nevoilor copilului pentru o dezvoltare normală, în special de către toți membrii adulți, pot garanta calitatea vieții familiei. Cel mai bun predictor al violenței domestice este existența unui incident produs anterior momentului în care se discută riscul de violență în familie. Indiferent de forma pe care a luat-o manifestarea violenței, apariția ei în relațiile dintre membrii familiei reprezintă o breșă ce treptat va îngădui forme și manifestări tot mai ample, mai variate și mai frecvente. O nevinovată remarcă de genul “nu-mi place cum ți-ai aranjat părul” sau “nu-mi place cum te-ai îmbrăcat” va atrage după sine, în timp, consecințe tot mai dramatice. Aceste remarci pot fi apreciate de cel/cea căruia îi sunt adresate ca o manifestare a interesului sau, altfel spus, a iubirii. În realitate, apare aici deja o arogare a dreptului de a impune celui alt limitele existenței și ale manifestărilor după bunul plac al celui care se simte în poziția dominantă. Cel supus nu are dreptul la o existență proprie, la nevoi proprii. Existența și nevoile lui se vor forma conform principiilor și îngrădirilor impuse, adeseori arbitrar, de cel care domină. În timp, variațiile care apar privesc gravitatea și perioada de timp a fazelor dintre incidente. După câțiva ani, incidentele pot fi tot mai grave, iar faza remușcărilor, a insistențelor pentru iertare și împacare este tot mai scurtă, până la absența totală.

În orice stat democratic, drepturile omului sunt legi pentru a căror respectare există un aparat bine articulat și deținând depline puteri puse în slujba protejării cetățenilor. Ignorarea prevederilor legale nu permite derogări de la obligativitatea fiecărui cetățean de respectare a lor. Drepturile omului reprezintă nevoile umane pentru o dezvoltare și funcționare normală, împlinită. De la Declarația de Independență a Statelor Unite, ce stipulează dreptul la fericire al fiecărui individ, și până la legile care se regăsesc la nivelul fiecărui

stat și care protejează bunurile private ale individului, toate aceste reglementări alcătuind corpul drepturilor omului, la nivel național sau internațional, transformă în lege nevoile fiecăruia și, în același timp, pun limite modalităților de împlinire a lor astfel încât nici un individ să nu sufere.

În măsura în care societatea are nevoie de indivizi eficienți, implicați social, ea are nevoie de indivizi ale căror nevoi de bază să nu mai constituie o problemă, indivizi care să poată funcționa fericiți. Dar satisfacția unui individ nu este permisă dacă realizarea ei se face în detrimentul celorlalți, căci egalitatea indivizilor, în drepturi și obligații e o lege de bază în orice stat democratic. Violența domestică, comparativ cu alte tipuri de violență, are aspectele ei specifice, incriminate prin lege. Acestea sunt :

- Accesul permanent al agresorului la victimă. În spațiul privat al căminului nu există locuri sigure, de “adăpostire” și tocmai de aceea agresorul are control total asupra victimei sau victimelor. Se evidențiază aici un aspect de terorizare și de neputință a victimelor.
- Desfășurarea previzibilă a evenimentelor de violență, în formă ciclică, cu episoade multiple, inevitabile și tot mai frecvente și severe în timp.
- Angrenarea întregului sistem al familiei. Toți membrii familiei violente devin victime – directe și indirecte – ale agresorului.
- În cazul violenței domestice apar modificări de structură a personalității tuturor celor implicați. Victima își va pierde încet stima de sine și va dezvolta indezirabile mecanisme defensive prin care va încerca să facă față situației. Riscul de a ceda într-un anumit moment crește pe măsură ce situația se cronicizează. El poate ajunge un șomer cronic, un alcoolic păstrând relații cu mediul social din afara familiei doar în grupuri selectate din mediile marginale, cu tulburări de

integritate socială. Cât despre modificările de personalitate ale copiilor sub influența atmosferei de violență în familie, statisticile care arată o trecere a comportamentelor violente de la o generație la alta în proporție de 75% sunt probabil cea mai convingătoare și crudă mărturie.

- Relațiile emoționale dintre cei doi poli ai conflictului sunt un alt specific al violenței domestice. Poate că cea mai deviantă manifestare emoțională în relația agresor-victimă e sindromul Stockholm. Sindromul, descris în situații de teroare în care victimele ajung să se simtă legate emoțional de agresor, să fie de partea acestuia în cazul când s-ar lua măsuri din afară împotriva lui, e o manifestare patologică a atașamentului. Regulile după care se instaurează această trăire sunt: amenințarea vieții și intercalarea unor momente de slăbire a amenințării sau chiar de îngăduință și înțelegere, în cursul amenințării. De asemenea, ținând seama de anormalul acestor trăiri, explicațiile amuzante ce se fac auzite adeseori în rândul “gardienilor absenți”: “stă pentru că îi place, dacă nu i-ar plăcea ar pleca” sau “nu mă amestec, pentru că dacă o fac, ea va fi cea care mă va blama că am intervenit și îl va apăra pe agresor” sunt inacceptabile.
- Caracterul secret, privat, care face ca victima să aibă un acces mai mic la surse de sprijin, apare invariabil în cazul violenței în familie. Dacă la început, victimele surprinse de agresor ar avea intenția de a căuta ajutor, de a spune celor apropiați, în timp, ele nu o mai pot face, deoarece se supun unui ordin mai mult sau mai puțin explicit al agresorului, acela de a-și îndepărta familia și prietenii, cei la care ar putea să recurgă în momentele dificile.
- Ne-intervenționismul reprezintă tendința celorlalți de a trece sub tăcere astfel de manifestări și e un specific consemnat de toată literatura din domeniu. Acest specific al violenței domestice l-a condus pe Felson la o descriere triunghiulară a

ei, având următoarele puncte de sprijin: agresor, victimă și “gardianul absent”.

- Aspectele de tortură ale femeii-victimă sunt cvasiprezente în violența domestică.
- Violența domestică are un registru larg de manifestări: psihice, fizice, sexuale și sociale. Ele se pot combina într-un amalgam infernal și cu anumite consecințe evidente, de suprafață, dar și de profunzime asupra victimelor. Femei care își pierd încrederea și bucuria vieții, copii care cresc învățând violența ca pe o metodă de schimb în relațiile cu ceilalți sunt dramaticele dovezi ale modificărilor profunde ce apar în cazul victimelor violenței domestice.

Principala funcție în familie, aceea de a crește tinerele generații, făcându-le capabile de o viață autonomă și de a-și asuma responsabilitatea creșterii generației următoare, este profund alterată de violență.

Brazelton și Greenspan (2001), identifica nevoile copilului pentru o dezvoltare normală ca fiind:

1. Nevoia de a avea relații emoționale calde, apropiate, stabile;
2. Nevoia de a fi protejat fizic, de a avea siguranță și o viață regulată;
3. Nevoia de a avea experiențe adaptate nivelului de dezvoltare a copilului;
4. Nevoia de a avea limite, de viață cotidiană structurată și de responsabilități adecvate nivelului de dezvoltare;
5. Nevoia de experiențe adecvate diferențelor individuale ale copilului, intereselor lui particulare;
6. Nevoia de a trăi într-o comunitate stabilă, de a beneficia de sprijinul și cultura acesteia;
7. Nevoia de a avea un viitor protejat.

Părinții violenți vor expune copiii la riscuri fizice, fie prin țintirea lor în timpul incidentelor de violență, fie prin neglijarea lor.

În familiile violente stabilitatea și regularitatea vieții e întreruptă de evenimente violente și nu există o preocupare specială pentru a procura copilului experiențele de care are nevoie, în acord cu vârsta și particularitățile ei. Responsabilitățile acordate copiilor depășesc de regulă capacitățile lor, devenind abuzuri. Întrebată asupra dorinței ei de a avea copii atunci când va fi mare, o fetiță provenind dintr-un cuplu violent, răspunde: “da, vreau să am copii pentru că vreau să mă îngrijească și pe mine cineva, că am obosit tot având grijă de părinții mei...” Regula existenței familiilor violente este marginalizarea lor în comunitate. Ca o consecință a acestei marginalizări, din rândurile familiilor violente provin cei mai mulți copii analfabeți sau cu abandon școlar.

Cât despre viitor, unul din semnele distincte ale victimelor violenței domestice e absența planurilor de viitor, așa cum capacitatea femeii-victimă de a-și construi un plan de viitor și de a-l urmări cu consecvență, o considerăm a fi semnul reabilitării ei, după conviețuirea cu un partener violent.

Program OMS pentru prevenirea violenței:

Consecințele malade ale violenței au determinat OMS să lanseze, în 1996, un program de prevenire a violenței, în special a manifestării de violență în familie.

Programul indica 4 nivele de risc și în același timp, de intervenții necesare în abordarea fenomenului :

1. Nivelul individual:

Riscul de violență e dat de experiențe anterioare de abuz și respingere, precum și de boli și tulburări mintale.

Este evident faptul că ample programe de educație comunitară pot fi de maximă utilitate la acest nivel.

2. Nivelul interpersonal:

Riscul de violență se leagă de consumul de alcool sau droguri, de controlul bărbatului asupra bunurilor familiei, precum și de conflictele în cadrul familiei.

Prevenția înseamnă creșterea coeziunii familiei, cultivarea bunelor relații între părinți și copii și încurajarea femeii spre a lua parte la controlul veniturilor casei.

3. Nivelul instituțional:

Este reprezentat de factorii cauzali pentru comportamentele violente: statutul socio-economic scăzut, șomajul, etc.

Prevenția se poate materializa prin frecventarea școlilor și a programelor educative comunitare, dezvoltarea serviciilor și a facilităților pentru familii în vecinătate, etc.

4. Nivelul structural:

Riscul de violență este însoțit de tolerarea culturală a violenței în rezolvarea disputelor, promovarea unor roluri de gen rigide, cultivarea dominanței elementului masculin.

Protecția o reprezintă stabilitatea politică, un control al pieței muncii, promovarea egalității de gen și a non-violenței în societate.

În final, concluzia la toate aceste afirmații este ca violența în familie se află la originea celor mai dificile probleme sociale ale comunităților. Pare de necrezut faptul că atenția publică și a specialiștilor pentru această maladie socială datează de puțin timp.

Atâta vreme cât violența domestică e ignorată, lăsată să își continue existența secretă și devastatoare, nu putem vorbi de o reală politică socială, tinzând spre o bună calitate a vieții individului și a familiei.

Bibliografie:

- **Banciu, P.D., Rădulescu, M.S.,** *Etiologia infracțiunilor comise prin violență și agresivitate*, Sociologie Românească, 3 - 4 , p. 225 – 235

- **Bandura, A., Walters, H. R.**(1963). *Social Learning and Personality Development*. New York, Holt, Rinehart and Winston.
- **Becker, H.** (1985), *Outsiders. Etudes de sociologie de la déviance*, trad. Fr. Métaillé, Paris.
- **Beran, T. & Li, Q.** (2005), *Cyber-Harassment: A new method for an old behavior*. Journal of Educational Computing Research, 32(3), 265-277
- **Bunescu, G., Alecu, G., Badea, D.,** (1997), *Educația părinților. Strategii și programe*, București, Editura Didactică și Pedagogică

Conf. univ. dr. **Daniel Mara**
Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu

Etiologia și tipologia violentei școlare

Violența umană este o realitate prezentă peste tot în lume: în mass-media, pe stradă, în școli, fiind intens mediatizată. Acest fenomen poate fi abordat din perspective multiple: istorică, biologică, sociologică, antropologică, psihologică, etc. Violența presupune utilizarea puterii sau agresiune fizică/psihică, fie amenințarea cu acestea a unei alte persoane, comunități sau grup putând conduce la diferite grade de lezare a celor implicați, la moarte, traumă psihologică, dezintegrarea sau deprivarea dintr-un grup social. Potrivit raportului Organizației Mondiale a Sănătății (2002, p.2), violența înseamnă „amenințarea sau folosirea

intenționată a forței fizice sau a puterii contra propriei persoane, contra altuia sau contra unui grup sau a unei comunități care antrenează sau riscă puternic să antreneze un traumatism, un deces sau daune psihologice, o dezvoltare improprie sau privațiuni”. Eric Debarbieux (1998) susține că violența este dezorganizarea brutală sau continuă a unui sistem personal, colectiv sau social și care se traduce printr-o pierdere a integrității, ce poate fi fizică, materială sau psihică. Această dezorganizare poate să opereze prin agresiune, prin utilizarea forței conștient sau inconștient, însă poate exista și violența doar din punctul de vedere al victimei, fără ca agresorul să aibă intenția de a face rău.

D. Olweus (1999) definește violența sau comportamentul violent ca fiind un comportament agresiv în care un actor sau infractor folosește corpul său sau un obiect pentru a lovi sau a produce disconfort unui individ. Potrivit lui Y.A. Michaud (1978, p. 19-20) „Există violență când, într-o situație de interacțiune, unul sau mai mulți actori acționează de o manieră directă sau indirectă, masată sau distribuită, aducând prejudicii altora în grade variabile, fie în integralitatea lor fizică, fie în integralitatea lor morală, fie în posesiunile lor, fie în participările lor simbolice și culturale. Violența școlară este doar una dintre multele forme ale violenței umane. Este o problemă căreia i s-a făcut o publicitate considerabilă în multe țări: SUA, Franța, Anglia, etc. și, din nefericire, această listă s-a completat și cu România. Acest fenomen nu este unul nou, dar este mai vizibil astăzi datorită mass-mediei deoarece numeroase posturi de televiziune și presa prezintă diverse scene de violență petrecute în școală de la cele mai ușoare forme de violență până la cele mai violente. Cu siguranță, aceste scene nu le-am fi văzut dacă tehnologia din zilele noastre nu ar fi fost așa de avansată, cele mai multe scene de acest tip fiind filmate de elevi cu telefoanele mobile și postate pe Internet.

Conform unui studiu internațional efectuat de Organizația Mondială a Sănătății în 37 de țări, România este nominalizată pe

primele locuri la violența în școli. Peste jumătate din profesorii români raportează acte de huliganism la orele lor sau au nevoie de protecție pentru securitatea lor sau a altor elevi. În cealaltă parte a clasamentului se află Olanda, cu 7%. Studiile au demonstrat că cel puțin unul din patru elevi din clasele VII-VIII se teme să nu fie atacat sau să devină victimă a violenței în școli. Cel mai mare procent din acest punct de vedere se întâlnește în Ungaria (75%), la scor strâns aflându-se România. Aproape 70% dintre elevii români se află în această situație, ducându-se cu teamă la ore. Pe locul trei în topul insecurității școlare se află filipinezii (60%). Școlile din Danemarca și Singapore sunt cele mai sigure, deoarece, conform datelor, doar 6% dintre elevi se tem de acest lucru, respectiv 8%. Germania și Statele Unite ale Americii se găsesc cu 22%, respectiv 26%. (România liberă, 22 iunie, 2007).

Violența școlară trebuie determinată luând în calcul contextul și cultura școlară. Profesorii dintr-o școală pot propune grile de lectură a violenței în funcție de referințele lor culturale, dar și de normele interne de funcționare a instituției școlare. Violența perturbă grav mediul școlar și conduce la o deteriorare a climatului în școală, afectează raporturile elev-elev și profesor-elev și generează sentimente de insecuritate, de teamă, de angoasă, care influențează negativ dezvoltarea normală a elevului. (Sălăvăstru, D., 2003) Violența școlară se structurează adesea pe fondul unor tulburări de comportament care pot duce la acte disociale sau antisociale, la un comportament care îi stresează pe ceilalți, acest pattern de comportament fiind prezent pentru cel puțin 6 luni la o persoană (DSM – IV). În acest comportament sunt incluse următoarele: cearta, minciuna, furtul, tâlhăria, agresiunea fizică, etc. Violența în școală este un tip particular de violență în instituții care poate lua următoarele forme (Raport UNICEF, nr. 2):

- pedeapsă fizică;
- restricție fizică;
- constrângere solitară;

- abuzul verbal;
- obligația de a purta vestimentație distinctivă.

Jigău, M., Liiceanu, A. și Preoteasa, L. (coord.) propun următoarea definiție a violenței școlare: „violența școlară este orice formă de manifestare a unor comportamente precum:

- exprimare neadecvată sau jignitoare, cum ar fi: poreclire, tachinare, ironizare, imitare, amenințare, hărțuire;
- bruscare, împingere, lovire, rănire;
- comportament care intră sub incidența legii (viol, consum/comercializare de droguri, vandalism – provocarea de stricăciuni cu bună știință, furt);
- ofensă adusă statului/autorității cadrului didactic (limbaj sau conduită ireverențioasă față de cadrul didactic);
- comportament școlar neadecvat: întârzierea la ore, părăsirea clasei în timpul orei, fumatul în școală și orice alt comportament care contravine regulamentului școlar în vigoare”. (Beran, T. & Li, Q. , 2005, p. 20)

În literatura anglo-saxonă de specialitate se folosesc următorii termeni pentru “violența în școală”:

- agression, prin care se înțelege comiterea unui atac fără o provocare, atac ce este consumat în plan fizic sau verbal;
- aggressivity, care desemnează componenta normală a personalității, agresivitatea latentă, potențialul de a comite atacuri;
- aggressiveness, prin care se înțelege o stare relativ propice comiterii unei agresiuni, susținută de anumite trăsături ale persoanei, ce se pot exprima ca forme adaptate social ale agresivității: competitivitatea, inițiativa, curajul, ambiția;

- mobbing, care se referă la atacurile în grup ale unor copii asupra unui alt copil; actualmente, sensul acestui termen este acoperit de noțiunea de “bullying”, care se referă atât la atacurile/terorizarea/intimidarea în grup, cât și la cele/cea individuale(ă);
- bullying, termen care tinde să fie adoptat în limbajul de specialitate universal și care desemnează un gen de violență pe termen lung inițiată de un individ sau de un grup și direcționată împotriva unui individ care nu se poate apăra în contextul respectiv. (C. Neamțu, 2003, p.220)

Termenul “bullying”, consacrat de D. Olweus (1991, p. 88), este definit astfel: „expunerea repetată și de lungă durată a unei persoane la acțiuni negative din partea uneia sau mai multor persoane; acțiunea negativă se produce atunci când un individ încearcă în mod intenționat să prejudicieze, să aducă injurii sau să inducă o stare de disconfort unei alte persoane; acțiunile negative pot fi realizate prin contact fizic, cuvinte, gesturi obscene, prin refuzul de a îndeplini o rugămintă”.

Folosirea corectă a termenului presupune existența unei forțe inegale, persoana atacată având dificultăți în a se apăra. Specialiștii care au abordat problematica violenței în mediul școlar au propus diferite clasificări ale cauzelor sau factorilor de risc în apariția fenomenului. Factorii de risc reprezintă condiții care au legătură în mod empiric cu evenimentele sau rezultatele particulare. (Reddy și all, 2001) Combinațiile și relațiile dintre factori în cadrul unei etape de dezvoltare cresc riscul apariției unui comportament violent. (Furlog & Morrison, 2000; Hawkins și all., 2000). Factorii de risc ai comportamentului violent al tinerilor pot fi clasificați în factori interni și externi (familie, școală, comunitate) (R. Catalano, R. Loeber & McKinney, 1999).

Implicarea educației de tip familial în geneza devianței a fost afirmată încă din secolul trecut de către Cesare Lombroso care susține că acei copii ilegitiimi, orfani sau descendenți ai părinților vicioși prezintă cea mai mare criminalitate pentru că au posibilități reduse de educație. (Lombroso, 1992) Familia reprezintă cel dintâi mediu în care are loc socializarea copilului. În ceea ce privește familia contemporană este necesar să se precizeze că ea își pierde treptat statutul său de instituție socială, structura ei se destramă, iar prin slăbirea interesului și controlului părinților față de preocupările copiilor i se diminuează funcția educativă. Factorii de natură familială implicați în etiologia violenței școlare sunt: atitudinea “rece – indiferentă” a părinților; atmosfera conflictuală, perturbările climatului moral al familiei; dezorganizarea familiei; atitudinea tiranică a părinților; divergența metodelor educative (Preda , V. 1998). Părinții care nu se înțeleg în cadrul familiei ce măsuri educative să adopte în fața capriciilor copilului și a comportamentului său pot contribui la constituirea unui mediu nefavorabil dezvoltării acestuia. Dacă divergențele dintre părinți continuă și în fața micilor delikte pe care le face copilul, se poate ajunge la o “predispoziție” la violență. (Vicent, R., 1972) Criminalitatea parentală, conflictele familiale, respingerea de către părinți a copiilor, atitudinea autoritară sau ineficientă a părinților sunt considerați factori determinanți care duc la un comportament violent al copiilor. (Walker et al., 1991).

Statutul socio-economic precar al familiei contribuie de asemenea la adoptarea unor comportamente violente. Sărăcia este considerată cel mai comun factor determinant al violenței. (Scott & Nelson, 1999) Cercetările lui Adams (1988) au demonstrat că, copiii care trăiesc în familii sărace interacționează cu materiale tipărite (cărți, reviste, etc) mai puțin de 40 de ore înainte de a parcurge școala, în comparație cu copiii proveniți din familii cu posibilități materiale mai mari care interacționează în medie 1000 de ore cu acestea. Copiii proveniți din familii sărace au un nivel al

vocabularului mai scăzut datorită slabelor interacțiuni verbale dintre ei și părinți. (Risley, 1995) Copii expuși violențelor din mediul familial este foarte probabil să devină ei înșiși violenți în mediul școlar. (Sprangue & Walker, 2000) Copiii violenți provin, de regulă, din familii în care părinții înșiși sunt agresivi și metodele disciplinare sunt inadecvate, fiind deseori brutale. (Bandura, A. & Walters, H. R., 1963).

Datorită măsurilor disciplinare brutale, copiii unor părinți prea autoritari, cu atitudini autocrate, se vor supune față de părinți dar vor manifesta ostilitate și agresivitate latentă care se va concretiza în atitudinea față de ceilalți. Astfel, copilul unui tată cu atitudini autocrate va fi adesea nervos, instabil afectiv, cu explozii agresive. Un copil care se simte frustrat de dragostea paternă, care se simte respins de tatăl său și care adesea este chiar maltratată de acesta, va învăța modul de a reacționa agresiv. (Preda, V., 1998, p. 18) Atitudinea indiferentă a părinților nu creează premisele necesare formării emoțiilor și sentimentelor, a atitudinilor pozitive față de adulți și societate. La școală copilul neglijat de către părinți este brutal, nu suportă să fie pus în inferioritate, nu comunică cu ceilalți copii. Nefiind acceptat nici acasă și nici la școală, acest gen de copii caută de multe ori un grup în care să se integreze, acest grup fiind în cele mai multe cazuri unul în care predomină actele de violență.

Atitudinea supraprotectoare a părinților și satisfacerea tuturor poftelor copiilor constituie unul din factorii familiali de risc în profilaxia delincvenței și a violenței școlare. În urma cercetărilor efectuate s-a constatat o atitudine supraprotectoare din partea tatălui la aproximativ 30% dintre delincvenți și la 45% dintre aceștia o atitudine supraprotectoare din partea mamei. (R. Mucchielli, 1981) Lipsa de supraveghere și îndrumare se asociază, în epoca actuală, cu aspecte noi, legate de precocitatea tendinței spre independență a adolescenților și preadolescenților, sub influența unor relații socio-afective extrafamiliale și a altor factori. (Preda, V., 1998, 13) O serie de cercetări au demonstrat că, pentru dezvoltarea psihosocială

normală a copilului, tipul de interacțiune familială și comportamentul fiecăruia dintre membri contează mai mult decât prezența sau absența unuia dintre părinți, decât structura completă sau incompletă a familiei. (Stănculescu, 1997) Cercetările au demonstrat că familiile numeroase se corelează cu violența mai des decât familiile restrânse. (Loeber & Stouthamer – Loeber, 1986) Părinții cu mai mulți copii au mai multe dificultăți în disciplinarea și supravegherea copiilor comparativ cu familiile mai puțin numeroase. Există corelații pozitive între originea socială a copiilor și succesul școlar; nu atât venitul părinților este important în reușita școlară, cât nivelul dezvoltării cognitive, variabilă ce depinde de nivelul de instrucție, cultură și educație al părinților. Familiile aparținând claselor inferioare valorizează mai puțin educația școlară ca factor de reușită socială, preferând școlii o calificare rapidă și alte avantaje imediate. (Douglas & Martin citați de Ionescu, I., 1997)

Cercetările lui Wells, L.E. și Rankin, G. au evidențiat că prevalența delincvenței în familiile dezorganizate este cu 10–15% mai mare decât în familiile organizate, precum și faptul că asocierea dintre familiile dezorganizate și delincvența juvenilă este mai puternică pentru formele minore de conduită și mai slabă pentru formele mai grave. (Neamțu, C., 2003) Familia dezorganizată, monoparentală reprezintă, totuși, un factor de risc pentru comportamentul deviant al copiilor, atât în sine cât și prin asociere cu alți factori. Alte studii (Ferreol, G., 2003) au identificat impactul socio-economic asupra comportamentului violent. Astfel, cartierele caracterizate prin rata ridicată a șomajului, ponderea mare a forței de muncă slab calificată, populația cu șanse reduse de inserție profesională, toate acestea au repercursiuni asupra condițiilor economice ale familiilor care locuiesc în zonele respective și li se asociază o rată ridicată a criminalității, inclusiv o rată mai mare a fenomenelor de violență în școală. Unele studii (Bunescu, G., Badea, D. & Alecu, G., 1997) scot în evidență riscul unor conduite

violente sau a unor dificultăți de adaptare la copilul unic. Acest risc poate să apară datorită unei atitudini superprotectoare a familiei și a capacității reduse a copilului de a se adapta la alte sisteme de relații și la alte contexte. Copilul unic spre deosebire de copiii care au frați are dezavantajul unor experiențe mai puțin diverse și complexe ceea ce nu le permite o adaptare mai ușoară la situații noi, ducând astfel la instaurarea unor frustrări de natură emoțională și relațională.

Nivelul de educație al familiei intervine în adaptarea școlară a copilului într-o dublă perspectivă: una dinamică care se referă la modalitatea în care nivelul de educație al părinților promovează un anumit stil educativ al familiei, și într-o perspectivă statică care se referă la compatibilitatea dintre modelul cultural familial și modelul cultural al școlii. (Neamțu, C., 2003) S-a constatat că proporția copiilor cu conduite violente atinge un maxim în cazul celor proveniți din familii cu nivel mai redus de educație – studii gimnaziale finalizate sau întrerupte (aproximativ 60%), fiind mult mai scăzută în cazul celor al căror părinți au studii liceale (40%) sau postliceale/universitare (44%). Proporția cazurilor de violență a copiilor scade pe măsură ce nivelul de educație a familiei este mai ridicat. Valoarea de determinant al manifestărilor de violență pe care îl are nivelul de educație al părinților trebuie luată în considerare nu atât în sine, cât mai ales prin factorii pe care îi antrenează. (Jigău, M., Liiceanu, A. și Preoteasa, L. (coord.), 2005)

Tipologia violenței școlare

Violența în școală nu e recentă, ea existând din cele mai vechi timpuri în toate sistemele de educație doar formele și intensitatea ei s-au modificat în timp.

În acest context, la nivel internațional, lucrările de specialitate sintetizează câteva tendințe asupra formelor de manifestare a violenței în școala contemporană, printre care:

- trecerea de la violența fizică, directă, vizibilă, la forme mai mascate sub forma unei violențe de tip simbolic, situată la nivelul valorilor promovate, la nivelul tipurilor de relații din spațiul școlii și a impunerii unor anumite modele dezirabile de comportamente;
- proliferarea violențelor în școală care au ca fundament diferențele etnice, religioase, de statut social sau de gen;
- multiplicarea formelor de violență asupra profesorilor;
- creșterea numărului fenomenelor violență gravă în școală, care intră sub incidența legii (crime, violuri, utilizarea armelor de foc) ca urmare a escaladării violenței societale;
- difuzia fenomenelor de violență din afara școlii sau din imediata apropiere a acesteia, la spațiul școlar propriu-zis. (Jigău, M., Liiceanu, A., Preoteasa, L., (coord), 2005, p. 56).

Ferreol (2003) clasifică violența în funcție de gravitatea formelor de manifestare:

- manifestări paroxistice: crimă, viol, etc.;
- forme obișnuite: grosolăni, insulte, conflicte, etc.

Débarbieux (1999) propune următoarea tipologie a violenței școlare în funcție de trei criterii:

- climatul școlar: relațiile dintre elevi, dintre adulți și școală, cele dintre elevi și adulți;
- insecuritatea: violența resimțită și de elevi dar și de profesori;
- delictele: furturi, loviri, insulte și rasism.

Nicole Vettenburg (1999, p. 16) consideră că există trei forme ale violenței în școală:

- violența normală sau tolerată;

- violența anti-școală (vandalism, agresivitate față de profesori, insultă);
- violența socială în care școala este victima violenței manifestate la nivel social.

Daubet (2003) distinge următoarele forme ale violenței:

- violențele din afara școlii, provenite din mediul înconjurător;
- violențele din școală, care se referă la comportamentul elevilor care nu s-au adaptat regulamentelor școlare;
- violențele antișcolare determinate de situația la învățătură (eșec școlar, orientare școlară și profesională greșită).

Jaques Pain (2000, p. 72) identifică 2 tipuri de violență în mediul școlar:

- violențele „obiective” care intră sub incidența Codului Penal (crime și delikte) și asupra cărora nu se poate interveni direct, în acest caz Poliția colaborează cu instituția școlară;
- violențele „subiective” care țin mai mult de atitudine și care afectează mediul școlar (umilirea, jignirea, sfidarea, refuzul de a răspunde la ore, lipsa de politețe, etc.).

Anchetele desfășurate de J. Pain (1992) au pus în evidență următoarele forme de violență școlară: violența verbală (jigniri, amenințări, injurii), degradări ale bunurilor (deteriorarea mobilierului, spargerea geamurilor, scrisul pe pereți), violențe fizice (încăierări, îmbrânceli, lovituri), furturi, violențe sexuale, agresioni cu arme, consum de droguri.

Tipologia realizată de J. Herbert (1991) citat de Neamțu, C. (2003, p. 231-232), tipologie care combină planul agresivității (verbal sau fizic) cu tipul de implicare a agresorului (activă sau pasivă) și

gradul de deschidere (directă sau indirectă), cuprinde următoarele forme ale violenței în școală:

- agresiuni active directe: lovirea unui coleg;
- agresiuni fizice indirecte: lovirea unui substitut al victimei;
- agresiuni active verbale directe: injuria, amenințarea;
- agresiuni verbale indirecte: calomnia;
- agresiuni pasive fizice directe: împiedicarea producerii unui comportament al victimei;
- agresiuni pasive fizice indirecte: refuzul de a realiza o sarcină, o activitate, de a da curs unei rugăminți;
- agresiuni pasive verbale directe: refuzul de a vorbi;
- agresiuni pasive verbale indirecte: negativismul.

Forma de violență cea mai frecvent evocată de profesori e zgomotul, produs prin comunicarea neautorizată între elevi, în timp ce elevii percep lipsa de comunicare ca fiind principala formă de violență a profesorului față de ei. (Neamțu, C., 2003) Studiul realizat de Havârneanu, C. și Duță, C. (2001) a descoperit că cele mai frecvente forme de agresivitate a profesorilor față de elevi sunt: folosirea tonului ridicat, ignoranța, adresarea de cuvinte obscene, intimidarea elevilor, nervozitate permanentă, manifestări autoritare, ironia. Un alt studiu (Havârneanu, C. și Amorăriței, C., 2001) descrie următoarele conduite agresive ale elevilor față de profesori: absenteism, gesturi amenințătoare, refuzul de îndeplinirea a sarcinilor, injurii și jigniri.

Alte forme ale violenței școlare mai des întâlnite sunt denigrarea și ironia, forme care sunt mai frecvente la elevii mici, iar sarcasmul și ironia sunt specifice elevilor mai mari. Pe lângă exprimarea verbală a violenței (ironie, sarcasm, injurii și jigniri) există și exprimarea scrisă a acesteia (scrisori de amenințare, sms-uri, mesaje graffiti). Dezvoltarea noilor tehnologii, în special cele

legate de Internet, a dus la o creștere a posibilităților de a relaționa cu ceilalți (colegi de clasă, vecini, rude) indiferent de locul unde se află aceștia. Astfel, a apărut o nouă formă de violență prezentă și în școli – cyberbullying-ul. Cyberbullying-ul este un comportament agresiv și intenționat care este repetat frecvent, care este exprimat de un grup sau un individ prin intermediul mediei electronice, și se concentrează asupra unei victime care nu se poate apăra ușor. (Smith, Mahdavi, Carvalho și Tippet, 2006). În funcție de tipul de acțiune care se dezvoltă independent de modalitatea folosită se pot distinge șapte tipuri de cyberbullying (Willard, 2005):

- flaming: discuții aprinse online prin intermediul mesajelor electronice folosind un limbaj vulgar și ofensator;
- hărțuire: mesaje ofensatoare și/sau insultătoare trimise repetat;
- denigrare: a insulta sau a defăima pe cineva online prin răspândirea de zvonuri, bârfe sau minciuni, cu scopul de a dăuna imaginii sau reputației unei persoane sau relațiilor acestuia cu alte persoane;
- imitare: obținerea informațiilor personale sau a apariției unei persoane (nick, parolă, etc.) cu scopul de se da drept acea persoană și de a-i dăuna imaginii personale;
- excludere: excluderea cuiva dintr-un grup online în mod intenționat;
- cyberstalking: trimitere repetată de mesaje care includ amenințări sau sunt foarte intimidante;
- înșelăciune și divulgare: divulgarea online a secretelor unei persoane, a informațiilor personale sau a pozelor.

Un studiu realizat de Ybarra & Mitchell (2004) în care erau evaluate efectele cyberbullying-ului asupra tinerilor, arată că aceia care au fost implicați în astfel de probleme aveau șanse mult mai

mari decât alții de a suferi de depresii și probleme comportamentale. Beran și Li (2005) au descoperit în urma unui sondaj că în Canada 21% dintre elevii intervievați au fost agresați prin intermediul cyberbullying-ului de câteva ori, în timp ce 69% dintre ei cunoșteau pe cineva care a trecut printr-o astfel de experiență. Cele mai frecvente forme de violență între elevi, conform declarațiilor celor 585.734 de elevi chestionați, sunt injuriile, jignirile legate de defecte psihice și fizice, conflictele, bătăile și, în cele din urmă, jignirile legate de situația socio-economică, etnică sau religioasă. Aceste forme violente de manifestare apar cel mai des în pauze – 56,2%, sau în incinta școlii, după terminarea programului – 33,4%. Directorii sunt deranjați mai ales de faptul că elevii chiulesc și sunt indisciplinați, dar și de faptul că nu își îndeplinesc sarcinile, sunt ironici sau chiar agresivi. (Jigău, Liiceanu & Preoteasa, 2005).

Violența școlară este un fenomen extrem de complex, cu o determinare multiplă: familială, socială, școlară, personală și culturală. Ea se prezintă ca un ansamblu specific de forme de violență care se condiționează reciproc și au o dinamică specifică: violența importată din afara școlii, dar și violența generată de sistemul școlar; violența adulților împotriva elevilor dar și violența elevilor împotriva profesorilor. Acest fenomen este greu de evaluat atât la nivel național, cât și la scară mondială este greu de estimat, deoarece violența fizică poate fi interpretată ca o problemă internă, ce trebuie rezolvată prin mijloace interne mai degrabă decât prin apelul la forurile competente. Violența în școală este o expresie a violenței din societate; când violența se produce în școală, ea conduce și la alte consecințe: alături de prejudicii, victimizare, uneori moarte, violența din școală reduce șansele elevilor de a-și dezvolta personalitatea pe deplin și de a dobândi o educație de bună calitate.

Bibliografie:

- **Banciu, P.D., Rădulescu, M.S.**, *Etiologia infracțiunilor comise prin violență și agresivitate*, Sociologie Românească, 3 - 4 , p. 225 – 235
- **Bandura, A., Walters, H. R.**(1963). *Social Learning and Personality Development*. New York, Holt, Rinehart and Winston.
- **Becker, H.** (1985), *Outsiders.Etudes de sociologie de la déviance*, trad. Fr. Métaillé, Paris.
- **Beran, T. & Li, Q.** (2005), *Cyber-Harassment: A new method for an old behavior*. Journal of Educational Computing Research, 32(3), 265-277
- **Bunescu, G., Alecu, G., Badea, D.**, (1997), *Educația părinților. Strategii și programe*, București, Editura Didactică și Pedagogică
- **Catalano, R.F., Loeber, R. & McKinney, K.C.** (1999), *School and community interventions to prevent serious and violent offending*. Juvenile Justice Bulletin, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, 1-12.
- **Daubet, F.**, (1994), *L'école des chances: Qu'est-ce qu'une école juste?*, Le Seuil
- **Daubet, F.**, (2003), *Violența în școală: noi date, noi întrebări*. În Ferreol, G., Neculau, A.(coord)., *Violența – Aspecte psihosociale*, Editura Polirom, Iași.
- **Debarbieux, E.** (2003), *La violence a l' école en Europe: Debats, savoirs et incertitudes*. În: *Violence a l'école – Un défi pour la communaute locale*, Ed. Conseil de l Europe.
- **Debarbieux, E.**, (2000), *La violence en milieu scolaire*, VEI Enjeu, revue du CNDP, Janvier.
- **Defrance, B.**, (1988), *La violence a l'école* , Syros Alternative, Paris.

- **Douglas, J. W. B., Martin, F. M., apud Ionescu, I.,** (1997), *Sociologia școlii*, Editura Polirom, Iași.
- **Dragomirescu, V.** (1967), *Psihologia comportamentului deviant*, Editura Științifică și Enciclopedică, București
- **Elliott, D. S., Hagan, J., & McCord, J.** (1998), *Youth violence: Children at risk*. Washington, DC: American Sociological Association
- **Ferreol, G.,** (2003) *Violența în mediul școlar.Exemplul unui colegiu din nordul Franței.* În: Ferreol, G., Neculau, A.(coord), *Violența. Aspecte psihosociale*, Iași, Editura Polirom.
- **Flannery, D.,** (1997), *Early Adolescent Delinquent Behaviors.* În *The Journal of Early Adolescence*, Vol. 17, Nr. 3
- **Furlong, M. & Morrison, G.** (2000), *The School in Violence.* *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 8, p.71
- **Gassin, R.,** (1990), *Criminologie*, Dalloz, Paris

Institutor I (psiholog) **Lidia Stanca**
Grădinița nr. 33, Sibiu

Stop violenței din grădiniță

“Îți arăt eu ție...”

“Eu sunt cel mai tare!”

Sunt expresii pe care le auzim zilnic între copii.



Toți sunt fericiți când jocul îi anima. Bucuria se citește pe fețele lor.



Jucaria poate să fie un mijloc de împăcare, dar de cele mai multe ori duce la violență.



Simpozion: „Nu, violenței!”

Copilul trebuie învățat să dăruiască și celui de lângă el jucăria, chiar și pe cea adusă de acasă.



E foarte greu pentru un copil să stea nemișcat, deoarece activitatea specifică copilului este jocul, mișcarea.

Copilul se simte frustrat când este obligat să stea nemișcat. De multe ori ei se manifesta violent bruscând colegul de lângă ei.



Ce bucuroși sunt și ce bine asimilează când sunt solicitați prin mai mulți analizatori: vizual, auditiv, tactil.



Munca pe ateliere de creație stimulează copiii, evită manifestările violente, deoarece copilul are libertatea de a alege tipul de activitate la care dorește să participe.



Institutor **Elena Camelia Spînu**

Colegiul Național Pedagogic „Andrei Șaguna” Sibiu

Violența

Întâlnim, tot mai des, aspecte violente în lumea în care trăim. Uneori nici nu mai realizăm că suntem agresați de ceilalți fizic/psihic. Sunt manifestări violente care chiar produc plăcere sau satisfacție (sporturi ca boxul, rugby-ul, fotbalul american etc.) sau manifestări pe care le considerăm firești din punct de vedere social (discuții agresive cu superiorii/subalternii, sancțiunea fizică aplicată copiilor etc.). Ca dascăli și ca părinți e bine să descurajăm orice manifestare violentă și să aducem argumente pentru dezvoltarea unui comportament prosocial.

a. *Violența domestică* – include toate aspectele de violență apărute într-o relație de tip familial, între rude de sânge, rude prin alianță, soți sau concubini.

Violența domestică este reprezentată de orice formă de agresiune fizică sau verbală, abuz sau intimidare a unuia dintre membrii familiei. Violența naște violență. Părinții violenți transmit copiilor lor modele comportamentale defectuoase. Din postura de spectatori, copiii devin actori. Fie ei băieți sau fete tind să reproducă pe scena vieții comportamentele violente învățate în familie sau la nivelul grupului de covârșnici din care fac parte. Cei care agresează, de regulă, se comportă astfel din cauza unor sentimente de furie și ostilitate, din cauza deprimării și lipsei de încredere în sine, egocentrismului, necesității imperative de a controla și domina și, nu în ultimul rând, a lipsei de comunicare.

Abuz fizic – lovirea cu palma, cu pumnii, distrugerea bunurilor din casă, afectarea integrității corporale.

Abuz sexual – orice contact sexual nedorit de către partener/parteneră, viol.

Abuz psihologic – degradarea continuă și umilirea partenerii/partenerului, abuzul emoțional folosit în manipularea și controlul partenerului.

Abuz verbal – comentarii umilitoare, insulte, jigniri, care induc în victimă sentimente de spaimă și scăderea, în timp, a stimei de sine.

Abuz economic – apare atunci când unul dintre parteneri deține controlul economic exclusiv.

Abuz social – abuz verbal în fața altor persoane, umiliri, glume, critici referitoare la aspectul fizic și calitățile intelectuale.

b. *Violența domestică asupra copilului*

„Încă nu știm cum ar arăta lumea în care copiii ar fi crescuți fără a fi supuși umilințelor, în care părinții i-ar respecta și i-ar trata serios, ca pe niște ființe umane”. (Alice Miller, *Pentru binele tău propriu*, 1987).

Copiii trebuie să se bucure de drepturile lor, ca orice persoană. Pedepsa fizică reprezintă o violare gravă a drepturilor copiilor la integritate fizică și emoțională.

Convenția Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului cere statelor părți, în articolul 19, să protejeze copiii împotriva „tuturor formelor de violență fizică și emoțională”.

Conform literaturii de specialitate, educarea copiilor prin utilizarea pedepsei corporale conduce la dezvoltarea de atitudini și comportamente violente atât pe perioada copilăriei cât și mai târziu, în viața de adult. Pedepsa fizică are consecințe negative asupra dezvoltării copilului. Promovarea metodelor de disciplină pozitivă nonviolentă ușurează sarcina părinților și reduce stresul în cadrul familiei.

Cu toate acestea, pedeapsa fizică în familie rămâne o practică legală și larg răspândită în multe state ale lumii.

Din toate cercetările internaționale referitoare la pedepsirea fizică, nici măcar un singur studiu nu a relevat faptul că aceasta ar

produce efecte pozitive, dar sute de studii prezintă efectele negative. Iată câteva dintre efectele ale căror existență a fost demonstrată în relațiile cu violență asupra copilului:

1. Amplificarea. Pedepsele blânde din copilărie tind să evolueze cu cât copiii cresc. O singură palmă la început se transformă în mai multe palme și apoi în bătaie în toată regula, ceea ce afectează copilul din ce în ce mai tare.

2. Încurajarea violenței. Chiar și o palmă nesemnificativă poartă mesajul că violența este răspunsul la conflicte sau la un comportament necorespunzător. Agresiunea naște agresiune. Copiii supuși violenței fizice sunt mai predispuși reacțiilor violente decât ceilalți copii (conflictele cu colegii de școală, intrarea în anturaje periculoase, violențe în adolescență, violența față de partenerul de viață sau față de proprii copii).

3. Vătămările psihologice. Agresivitatea față de copii poate fi dăunătoare din punct de vedere emoțional. Violența asupra copilului poate genera traume care vor afecta dezvoltarea ulterioară a acestuia; poate genera comportamente nesănătoase, deviante, alegerea unui mod de viață în concordanță cu tratamentul primit în familie. Familia este cea care trebuie să răspundă în primul rând nevoilor de securitate ale copilului, care se percepe pe sine ca fiind neajutorat într-o lume a „celor mari”. Familia este mediul în care copilul ar trebui să se simtă securizat, protejat, apărat, nu bruscat și agresat. Un mediu familial sănătos din care trebuie să lipsească violența, asupra copilului sau altor membri ai familiei, este o condiție esențială pentru dezvoltarea echilibrată a copilului.

c. Violența la tineri

Știm cu toții că violența constituie o problemă majoră cu care ne confruntăm în societatea de astăzi.

Tinerii pot fi victimele actelor de violență, dar pot în același timp să provoace asemenea situații. Pentru a putea preveni astfel de fenomene, este necesar să le înțelegem.

CUM EXPLICĂM MANIFESTĂRILE VIOLENTE?

Cu siguranță nu putem găsi o singură cauză determinantă. Este un fenomen complex, determinat de cauze multiple:

- Nevoia de exprimare a trăirilor negative. Mulți se comportă violent pentru a descătușa frustrări și tensiuni interioare;
- Nevoia de control, intenția de a influența persoanele din jur;
- Existența unor modele comportamentale violente în cadrul mediului familial, comunitar, informațional;
- Presiunea din partea grupului;
- Nevoia de stimă;
- Nevoia de atenție sau respect din partea altor persoane;
- Existența unor abuzuri fizice și/sau psihice în familie, în anumite perioade de vârstă.

Din punct de vedere psihologic reacțiile agresive sunt modalități instinctive de exprimare a furiei și de apărare în fața unui atac. Societatea repudiază astfel de manifestări. Prin urmare oamenii și-au dezvoltat modalități de a face față acestor emoții. Pentru furie s-au conturat trei modalități:

1. Exprimarea emoției într-o manieră asertivă – un mod sănătos de manifestare, astfel încât să-ți faci cunoscute nevoile fără să-i rănești pe alții;

2. Suprimarea furiei – emoția se poate inhiba prin concentrarea pe alte aspecte pozitive;

3. Calmarea – modalitate de control pe de o parte asupra comportamentului extern, pe de altă parte asupra răspunsurilor interne.

Oamenii sunt diferiți, au manifestări diferite. Aceste diferențe au cauze genetice, fiziologice (unii sunt mai iritabili încă din copilărie) sau socio-culturale. Aproape toți suntem învățați să ne exprimăm tristețea, frica, dar nimeni nu ne învață să ne exprimăm furia, să ne exprimăm această tărie și să ne-o canalizăm constructiv.

Dați copilului posibilitatea să se exprime prin cuvânt, desen, modelaj sau joc!!!

Este necesar ca profesorii și părinții să monitorizeze comportamentul copiilor pentru a semnaliza apariția unor manifestări cu potențial violent.

Există câteva repere enunțate de Dwyer, Osher&Wagner (1998) pentru evidențierea unui potențial violent:

- Desene sau compuneri cu conținut violent;
- Amenințări adresate celor din jur directe („După amiază te voi bate”) sau indirecte; („Să vezi ce vei păți”). Amenințările pot fi clasificate după: - gradul de pericol a agresiunii proiectate;
 - măsura în care există un plan detaliat;
 - posibilitatea de a îndeplini amenințarea;
- Antecedente de manifestări agresive și comportament violent;
- Incidente de torturare a animalelor;
- Izolarea de grupul de covârșnici sau de familie;
- Hipersensibilitatea la critică;
- Accesul la arme;
- Abuzul de substanțe (alcool, droguri);
- Sursele de stres din familie;
- Interesul școlar scăzut.

Acești indicatori pot constitui repere pentru părinți și profesori.

Comportamentul violent este ca un simptom. Se poate încerca înlăturarea lui prin metode banale („Nu e frumos...”) sau prin metode complexe comportamentale. Uneori este zadarnic, comportamentul putând să se agraveze sau în locul unui simptom să apară un altul. Înțelegerea cauzelor unui comportament violent înseamnă un pas înainte în soluționarea situației. Acest lucru presupune efort și multă răbdare din partea adulților implicați.

SUGESTII GENERALE PENTRU PĂRINȚI

- **Construiți o relație bazată pe încredere și afecțiune cu copilul.** Dacă ne implicăm în viața copilului, îl încurajăm, îl protejăm scade incidența problemelor legate de agresivitate.
- **Asigurați-vă că tânărul este cât mai mult timp supravegheat.** Ca părinți este bine să cunoaștem anturajul copiilor și să încurajăm permanent implicarea lui în diferite activități extrașcolare.
- **Oferiți modele de comportament.** Copiii învață mai mult prin imitarea de modele. Unii dintre noi încurajăm comportamente agresive fără să ne dăm seama. Este important să lăudăm copilul atunci când rezolvă problemele constructiv, fără violență.
- **Stabiliți reguli clare și urmăriți respectarea lor.** Așteptările noastre față de copil este util să le explicăm clar. De asemenea copilul trebuie implicat în formularea regulilor, cunoscând în același timp consecințele nerespectării unora dintre ele.
- **Monitorizați aspectele de violență cu care intră în contact copilul prin media.** În acest caz se impune o atenție sporită și respectarea unor reguli de bază:
 - Limitarea timpului petrecut de copil la TV (o oră, maximum două ore);
 - Cunoașterea conținutului programelor urmărite de copii;
 - Discutarea scenelor de violență vizionate de către copii;
 - Discutarea consecințelor grave pe care le are comportamentul violent în realitate;
 - Analizarea modalităților de rezolvare a problemelor fără folosirea violenței.

Exercițiu introductiv într-o întâlnire cu părinții:

Grup participant: Părinții grupați câte 3 – 4

Timp necesar: 15 minute

Materiale necesare: coli, instrumente de scris.

După o scurtă introducere a temei, rugați grupele de părinți să se gândească la diferite tipuri de comportamente, cuvinte, gesturi agresive. Acestea vor fi notate pe hârtie, într-un tabel cu două coloane:

“agresivitate verbală” și “agresivitate nonverbală”.

După completarea tabelelor de către grupe, reprezentantul fiecărei grupe va citi răspunsurile, dvs. având sarcina de a centraliza și nota pe o foaie de flipchart/tabla aceste rezultate.

Recomandări pentru realizarea aplicației:

- Scopul exercițiului este, pe de o parte, să identifice comportamente agresive frecvent întâlnite, iar, pe de altă parte, să descopere și alte reacții agresive mai subtile.
- Explicați participanților că doriți de la ei să identifice orice tip de comportament care poate avea o încărcătură agresivă, dar nu cuvinte ca atare și nici situații efective.
- Utilizați rezultatele obținute pentru a introduce informațiile din secțiunea “Teorie”.

Prof. psihopedagog **Martian Oana**
Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă nr. 2, Sibiu

Violența școlară

"Un copil este ca o sămânță de floare...

Cât de frumos va crește, cât de frumos va rodi,

Depinde de grădinarul care o va îngriji,

De ce pământ și de câtă lumină și apă are,

De cât e de ferită de frig, de furtună și de soare prea tare.

E atât de plăpândă...

Cum ai putea s-o rupi ori să o calci în picioare

Când e tot ce va mai rămâne în urma ta."

(Irina Petrea)

Violența în școală are multiple cauze și implicații dar de multe ori este expresia unei societăți, violența există în afara școlii, pe stradă, în mijloace de transport, și merită depus tot efortul pentru a se promova conduite și condiții potrivite în mediul de învățare astfel încât să avem cu adevărat un învățământ care să țină cont de nevoile adolescenților și tinerilor și să dezvolte personalități împlinite.

Stanislav Tomkievich spunea următoarele „violența este un abuz ca și acțiune directă agresivă cu consecințe negative asupra dezvoltării unui copil sau ca și tăcere și ignoranță în fața actelor de violență”. Cu alte cuvinte, nu este suficient ca o agresiune să se petreacă explicit și să fim martorii acesteia astfel încât să avem confirmarea agresiunii și impactul evident flagelant asupra victimei, ci și dezinteresul și neimplicarea celor din jur precum și constituirea de condiții pentru ca violența să se întâmple se numește la fel de mult abuz și agresiune, violență. „Tăcerea legitimează” ar spune marele psihiatru Stanislav Tomkievich.

Există numeroase definiții ale violenței. Eric Debarbieux, specialist în problematica violenței în mediul școlar, oferă o definiție prin care surprinde ansamblul fenomenului violenței: „Violența este dezorganizarea brutală sau continuă a unui sistem personal, colectiv sau social și care se traduce printr-o pierdere a integrității, ce poate fi fizică, materială sau psihică. Această dezorganizare poate să opereze prin agresiune, prin utilizarea forței, conștient sau inconștient, însă poate exista și violență doar din punctul de vedere al victimei, fără ca agresorul să aibă intenția de a face rău. Este dificil să se realizeze discriminări între cele două concepte agresivitate și violență.

M. Floro (1996; 53) încearcă o diferențiere în baza a trei criterii:

1. *criteriu funcțional*: agresivitatea este o potențialitate ce permite dirijarea acțiunii; ea ține mai mult de gândire, de analiză, în timp ce violența este de ordinul acțiunii noastre, o acțiune adaptată obiectivului ce trebuie atins;
2. *criteriu de ordin topologic*: agresivitatea ar fi mai ales internă, în timp ce violența e mai ales externă;
3. *criteriu etic*: în timp ce agresivitatea, înțeală ca potențialitate care îi permite individului să înfrunte problemele, poate fi considerată acceptabilă, violența, în calitatea ei de acțiune ce produce durere, este inacceptabilă.

Violențele în școală au crescut mult în ultimii 25 de ani și sunt atât dinspre profesori spre copii, copii-copii, cât și copii-profesori. Freud ne spune despre agresivitate că e înăscută și că suntem predispuși la violență (ca manifestare exterioară a agresivității) dar nu trebuie uitat faptul că sunt mulți factori determinanți.

Violențele sunt mai mult sau mai puțin evidente adică sunt cele de ordin infracțional care sunt cele de extremă: împușcare, violența fizică până la cele subtile de umilire, molestare, dispreț, absență, etc.

Orice organizație are o viață și o poți compara cu un organism astfel încât toate sistemele trebuie să funcționeze în corelație cu altele. În școală, nivelul de decizie trebuie să fie coerent și să instituie o cultură în școală compatibilă cu nivelul profesoral, cu expectațiile copiilor și părinților, cu misiunea pentru care este mandată, cu rolul de mentor și formator pentru generația tânără. Dacă actul de educație presupune o anumită disponibilitate din partea copiilor, unii zic educabilitate însă e cam perimată această noțiune în contextul nostru, disponibilitate de a învăța și asimila cunoaștere ca și cadrul în care se desfășoară învățarea trebuie să fie adecvate scopului și obiectivelor pe care și le propune învățarea.

Devine o problemă momentul în care violența în școală devine o “obișnuință”, momentul în care, în nesiguranță, copiii își vor pune în aplicare tot felul de mecanisme de apărare, vor deveni neglijenți, defensivi, vor căuta mijloace de protecție, vor fi complici sau vor deveni dușmanii altora, vor contribui la construirea unei culturi în școală bazate pe frică. Vor deveni ei agresori dacă nu au devenit deja.

Sub eticheta „violență” descoperim o diversitate de forme de conduită (Ilie Bologa), care descriu, sub aspectul intensității, o linie continuă: la intensitatea cea mai mică, violența presupune:

- confruntarea vizuală,
- poreclirea,
- tachinarea,
- ironizarea,
- imitarea în scop denigrator,
- refuzul de a acorda ajutor,
- bruscarea,
- lovirea cu diverse obiecte,
- pălmuirea,
- împingerea,
- înjunghierea (forme de intensitate crescută ale violenței),
- împușcarea (forme de intensitate crescută ale violenței).

Violența în școală este o expresie a violenței din societate; când violența se produce în școală, ea conduce și la alte consecințe: alături de prejudicii, victimizare, uneori moarte, violența din școală reduce șansele elevilor de a-și dezvolta personalitatea pe deplin și de a dobândi o educație de calitate.

Cercetările lui D.L. Eron (1989) arată că mai ales copiii cu potențial agresiv urmăresc programe tv care prezintă violență. Alte experimente cum sunt cele ale lui A. Bandura, S.A. Ross (1963), L. Berkowitz (1974) arată că și copiii fără tulburări caracteriale pot fi afectați de violența emanată din unele filme, mai ales dacă violența e promovată de eroul simpatic, cu care copilul se identifică.

Unii adolescenți apreciază în filme doar scenele agresive, luate ca atare, fără să facă distincția necesară între agresivitatea prosocială și cea antisocială, fiind interesați mai mult de tehnicile agresiunii, pe care le pot învăța pentru a le utiliza la rândul lor. Importul de modele de conduită, combinat cu generalizarea proceselor de imitație-învățare socială și afirmare socială, exacerbate la vârsta adolescenței, joacă un rol-cheie în violența școlară, și în delincvență în general.

Comportamentele violente ale elevului își pot avea originea și într-un management defectuos al clasei școlare, într-o lipsă de adaptare a practicilor educaționale la o populație școlară considerabil schimbată. F. Dubet spune că indiferența profesorilor este cea mai importantă manifestare a disprețului față de elevi. Sunt numeroși elevi care suferă ca urmare a acestor judecăți negative ale profesorului, pentru că ele vin să întărească propriul lor sentiment de îndoială, de descurajare, de lipsă de încredere în forțele proprii. Acest dispreț, o dată interiorizat, poate antrena un ansamblu de consecințe în plan comportamental: lipsa de comunicare, pasivitate la lecție, indiferență sau, perturbarea lecțiilor, dezvoltarea unor atitudini ostile, provocatoare.

Elevii care produc frecvent incidente violente sunt percepuți de către ceilalți (colegi, profesori, părinți) ca fiind, în cea mai mare parte, copii cu probleme familiale și materiale deosebite, urmași de categoria copiilor a căror părinți sunt persoane importante pe plan local.

Factorii care generează producerea incidentelor violente în școli sunt:

- influența filmelor de acțiune și a jocurilor PC;
- modele de comportament învățate în familie;
- modele de comportament promovate între elevi care valorizează impunerea în fața celorlalți;

- atragerea atenției prin atitudini sfidătoare, etalarea prestigiului prin forță, impresionarea fetelor prin atitudini zgomotoase;
- stresul datorat presiunii de a face față cerințelor școlare;
- unii profesori fac diferențe de relaționare față de diverse categorii de elevi, diferențe care pot fi surse generatoare de tensiune și conflicte.

Într-un studiu intitulat “Violența în școală” care viza fenomenul violenței școlare la nivel național, studiu realizat de Institutul Științei și Educației și UNICEF România în anul 2006, s-a arătat că peste 75% din unitățile școlare din țară au înregistrat diverse forme de manifestare a violenței în școală. Cel mai mare număr îl reprezintă liceele care indicau adolescența ca fiind perioada cu cele mai frecvente manifestări ale violenței printre elevi. De asemenea, se arată că violența în școală are cea mai mare pondere în mediul suburban și în cel rural în comparație cu mediul urban unde se înregistrează o pondere mai scăzută a actelor de violență.

Studiul estimează că procentajul elevilor care au manifestări violente grave se ridică la 2,5%, iar procentajul elevilor care sunt victime ale acestor violențe este de aproximativ 3%.

O contribuție esențială a studiului este reflectată în identificarea formelor de violență manifestată în școli. Astfel au fost indicate 5 forme ale violenței în școală :

- violența verbală (conflicte, abuz verbal, etc...) și violența psihică între elevi;
- violența verbală și non-verbală manifestată de elevi față de profesori care este considerată o ofensă adusă cadrelor didactice și educației;
- violența cadrelor didactice împotriva elevilor :
 - agresiunea verbală a elevilor (atitudine ironică, abuz verbal, ofense, insulte, amenințări etc.);

- agresiunea non-verbală a elevilor de către profesori manifestată prin ignorarea mesajelor venite de la unii elevi, atitudini discriminatorii etc.;

- excluderea unor elevi de la activitățile educaționale și chiar pedepsirea lor.

➤ violența părinților în incinta școlii;

➤ violența manifestată în vecinătatea școlii.

Mediul școlar poate prezenta uneori influențe psihopedagogice negative asupra elevilor și anume :

a) *Sub și supra-aprecierea capacităților reale ale elevului.*

Elevul, în școală trebuie să dobândească încrederea lui în forțele proprii și aceasta nu i-o pot da nici notele umflate și nici descurajarea continuă în raport cu dificultățile pe care le poate întâmpina. Această încredere este însă în mare parte ecoul aprecierii profesorului, al încrederii pe care el o acordă elevului. Uneori incapacitatea unor elevi se înscrie în categoria deficiențelor “didactogene”, deficiențe create de profesori prin ignorarea, uneori fără voia lui a efectelor psihologice pe care le au aprecierile verbale și autoritatea profesională.

Unii profesori, surmenați sau excedați de sarcina lor, se înfurie, își amenință sau umilesc elevii.

b) *Dezacordul asupra motivațiilor conduitei elevului.*

Între factorii importanți care țin de școală, de activitatea instituției, a cadrelor, a fiecărui profesor în parte, care determină comportament deviant și chiar violent se includ și unii care țin de stilul profesorului de a lucra cu elevii, de capacitatea sa de relaționare și mai ales de capacitatea de comunicare și de abordare a fiecărui elev în parte.

Trebuie să fie o artă ca pe de o parte să reușească să pretindă să fie exigent, să urmărească îndeplinirea conținutului programei școlare și celelalte obiective privind dezvoltarea aptitudinilor, capacităților cognitive, a inteligenței și totodată chiar în condițiile

de a pretinde elevilor ceea ce au de făcut, să mențină comunicarea cu ei, să-i înțeleagă, să-i apropie și să prevină retragerea, refuzul, încăpățânarea sau ceea ce se va numi “rezistența interioară” din partea elevilor asupra unor măsuri ale profesorilor.

Pot să existe și considerăm că tot mai mult pot să se și manifeste, dezacorduri importante între profesor și elev, cu privire la motivele care determină o anumită conduită a elevului.

Acest dezacord aparent neimportant se poate dovedi însă, ca factor psihologic cu consecințe de accentuare atât a eșecului școlar al elevului cât și a comportamentului deviant, violent al acestuia.

c) *Conflictele individuale în cadrul clasei de elevi.*

În cadrul clasei, ca în orice colectivitate umană și cu atât mai mult în societatea umană aflată în tranziție, a existat și există inevitabil o competiție acerbă și evident conflicte de interese dintre cele mai intense, acute.

Aceste conflicte creează o stare accentuată de tensiune, cu toată armonia și imaginea iluzorie de mare dragoste, prietenie, comunicare, admirație care ar domni între colegii unei clase. Ei, dimpotrivă, reproduc poate în “micro” o stare de luptă, de competiție acerbă, de conflict de interese și de confruntare chiar după principiul “care pe care”. Acest fapt determină crearea de grupuri sau subgrupuri (bisericuțe, clici).

În asemenea grupuri, se pot cultiva adeseori preocupări și atitudini cu caracter predelictual sau infrațional de tipul: hoinărirea pe străzi, furturi, tâlhării sau chiar uneori atacuri violente asupra unor elevi din propria clasă, din propria școală sau asupra elevilor din alte școli.

Trebuie să existe o mare capacitate, o mare măiestrie, o mare calitate a unui profesor pentru a menține o stare de armonie, unitate, comunicare între elevi astfel încât aceștia să nu recurgă la manifestarea unor comportamente antisociale și chiar violente.

Disciplinarea copilului reprezintă o serie de măsuri folosite de adulți, părinți și cadre didactice, pentru a contura

comportamentul unui copil și a impune anumite norme, pentru a stabili limite și a educa. Ea nu presupune însă folosirea violenței.

Disciplina poate include impunerea unor penalități dar non-violente.

Pedeapsa nu este o formă eficientă de disciplinare a copilului pentru că ea elimină doar pentru moment un comportament nedorit al acestuia, nu îl învață cum să realizeze un comportament pozitiv constant.

Disciplinarea eficientă îl învață pe copil să realizeze comportamente pozitive, adecvate, constante pentru tot restul vieții.

Disciplinarea eficientă are consecințe benefice:

- Îl ajută pe copil să se dezvolte într-un mod echilibrat și sănătos din punct de vedere emoțional și social;
- Îl ajută să devină responsabil, autonom și independent;
- Îl ajută pe copil să aibă încredere în sine și să fie mulțumit de sine.

Este esențial ca fiecare dintre noi să putem gestiona violența din viața personală pentru a putea să ne consolidăm experiența profesională și să intervenim în stoparea violenței asupra copiilor.

O înțelegere empatică a fenomenului pedepselor fizice și psihologice aplicate copiilor este primul pas important în eradicarea sa. Empatia vine odată cu înțelegerea conceptului de violență, a dimensiunilor psihologice și relaționale dintre agresor și victimă și a consecințelor asupra dezvoltării persoanei supuse actului de violență.

Dacă oamenii nu simt problema prin înțelegerea sa și cunoașterea durerii provocate de orice formă de violență nu o vor putea elimina din viața personală și nu vor putea acționa împotriva sa în viața profesională, astfel încât elevii, copiii de astăzi să nu mai fie martorii sau chiar victimele unor acte de violență, ca mai târziu să nu devină ei înșiși persoane cu comportamente violente .

„Atâta timp cât oamenii vor folosi violența pentru a combate violența, aceasta va exista întotdeauna printre noi.”

(Michael Berg)

Roxana Cozmiuc

Șef Birou ”Împrumut carte pentru copii”
Biblioteca Județeană „Gh. Asachi” Iași

O copilărie fără violență

Violența îndeamnă la violență. Violența cere violență pentru a fi – numai aparent și temporar – domolită. În realitate, atât violența, cât și agresivitatea, cer “tratamente” de lungă durată, bazate pe o bună cunoaștere a cauzelor.

Există în prezent multe păreri legate de agresivitatea copiilor, iar întrebarea care persistă este dacă acești copii ai noștri sunt mai agresivi decât generațiile anterioare și care sunt cauzele ce determină aceste manifestări violente. Trebuie să se facă, totuși, o diferență între agresivitatea ca formă de apărare și violența ca manifestare exterioară a unor frustrări mai mult sau mai puțin recunoscute ca atare.

Astfel, se acceptă ușor apărarea de pericole externe, indiferent de forma pe care o îmbracă, dar devin problematice manifestările violente cărora nu le găsim un motiv. Așa ajung adulții, fie ei părinți, educatori, profesori, să se plângă de violența copiilor, fizică și/sau verbală, îndreptată, din păcate, uneori și împotriva lor. Pentru fiecare dintre aceste manifestări există explicații mai simple sau mai complexe. Un exemplu ar fi acele

modele comportamentale cu care societatea actuală i-a obișnuit pe copii, cultivând violența ca pe ceva cotidian și prin diverse mijloace mass-media. Pe de altă parte, chiar și un copil căruia i s-au tolerat toate capriciile sau care, dimpotrivă, a fost lipsit de elementarele drepturi, poate acumula frustrări inevitabile și răspunsurile lui devin tot mai violente. În astfel de cazuri, comportamentul violent poate fi considerat un simptom sau/și un semnal de alarmă ce reclamă o atenție susținută din partea adulților, fie ei părinți, tutori, educatori. Aceștia sunt cei care trebuie să încerce să înțeleagă comportamentul violent și care sunt cauzele lui.

Copilul este o ființă cu însușiri diferite de ale adultului dar are dreptul de a ocupa o poziție privilegiată în cadrul acelu grup social care este chiar familia. În contextul schimbărilor sociale a apărut o diversificare a modelelor familiale și anume: creșterea numărului de divorțuri, a familiilor cu un singur părinte sau în care bunicii iau locul părinților plecați la muncă, frecvența crescută a coabitărilor. Aceste forme coexistă cu modelul “clasic” al familiei conjugale, situație normală în contextul schimbărilor accelerate ale raporturilor sociale. Familia nu poate rămâne neschimbată dar nu trebuie susținut un model sau altul de organizare familială; aceste modificări apărute în ultimii ani trebuie interpretate ca adaptări ale conduitei individuale la schimbările economice, materiale, demografice, care afectează întreaga societate. Dezvoltarea personalității copilului e rezultatul coexistenței unor factori: familiali, școlari, comunitari.

Însă, factorul familial este cel care contează în primul rând în formarea personalității, a imaginii de sine și despre lume a copilului. În familie, copilul își poate satisface nevoile primare sau manifesta frustrările, învață să-și investească resursele emoționale, să și le controleze; familia ar trebui să fie, în mod sigur, un mediu mai ales afectiv – garanție a unei dezvoltări armonioase.

Sursele violenței nu sunt întotdeauna conștiente sau acceptabile. Este dificil să recunoști violența cu care a fost tratat

copilul în familie sau să faci legătura între certurile familiale și comportamentul sadic al copilului față de cei cu aceeași vârstă și/sau mai mici sau chiar față de animale. Este foarte ușor să crezi și să spui că această violență i-a fost indusă copilului de ceea ce vede la TV, dar acesta este doar vârful aisberg-ului. Și poate că nu atât agresiunea ar fi de studiat și explicat, ci chiar intenția agresivă și originea ei.

Un sentiment foarte vehiculat este cel de frică iar antidotul a constat mereu în utilizata justificare: „cea mai bună apărare e atacul”. Și astfel se conturează ipoteza că frica exacerbează violența ce s-a transformat într-o formă de apărare. Cea mai bună abordare a unei psihanalize ar fi aceea că însuși copilul trebuie să fie cel care, cu ajutorul adulților din jur, să descopere rădăcina intenției agresive ce-l conduce la diverse manifestări violente; întrucât chiar el este autorul acestei manifestări.

Sunt multe exemple ale violenței copiilor, tinerilor pe care le vizualizăm prin intermediul mass-mediei și e foarte neașteptat cum acestea se manifestă într-un cadru ce ar trebui să-i îndrume spre manifestări de alt tip: și anume în școală. Acest mediu este cel care, prin atribuțiile pe care le are, trebuie să convertească acele manifestări ale violenței fizice într-un mod mai normal de a reacționa, un mod mai educat, mai verbal. Copilul sau tânărul ar trebui să fie ajutat pentru a pune în cuvânt sentimentul care se exprimă printr-un act violent. În școli copiii ar trebui să beneficieze de existența unui consilier pe aceste probleme și de ore la care să învețe cum să se protejeze.

Cum se poate încerca eliminarea violenței ? Prin:
Afecțiune și multă atenție, determinate de un rol cât mai activ în viața lui;

- Printr-un exemplu bun, oferit de adulții din jurul lui, îndeosebi părinții;
- Folosirea de metode disciplinare non-violente;
- Limitarea expunerii la violență;

- Impunere de reguli clare și limite potrivit vârstei.

Odată ce părinții vor înțelege că renunțarea la pedepsele umilitoare nu presupune și renunțarea la disciplină, mulți vor dori să învețe despre disciplina pozitivă și despre modalități non-violente de a crește un copil și de a-l educa.

Disciplinarea copilului reprezintă o serie de măsuri folosite de adulți pentru a contura comportamentul unui copil și a impune anumite norme, pentru a stabili limite și a educa. Ea nu presupune folosirea violenței. Violența reprezintă orice acțiune ce aduce prejudicii dezvoltării unui copil și reprezintă o violare a drepturilor lui.

Este esențial ca fiecare dintre noi să putem gestiona violența din viața personală pentru a putea să ne consolidăm experiența profesională și să intervenim în stoparea violenței asupra copiilor.

Disciplinarea eficientă îl învață pe copil să realizeze comportamente pozitive, adecvate, constante pentru tot restul vieții.

Disciplinarea eficientă are consecințe benefice:

- Îl ajută pe copil să se dezvolte într-un mod echilibrat și sănătos din punct de vedere emoțional și social;
- Îl ajută să devină responsabil, autonom și independent;
- Îl ajută pe copil să aibă încredere în sine și să fie mulțumit de el.

Copiii învață cel mai bine în medii în care se simt respectați, prețuiți și în siguranță iar utilizarea unor pedepse fizice în școli determină răspunsuri violente, contraproductivitate față de capacitatea de învățare a acestora, abandon școlar. Astfel utilizarea unei discipline pozitive în școală este benefică pentru toată lumea, copiii vor fi prezenți la școală și vor învăța mai bine, iar profesorii vor avea elevi mai motivați.

Cuvântul „disciplină” e înrudit cu cuvântul discipol și înseamnă „a învăța”, ceea ce conduce la ideea că disciplinarea eficientă are ca și reper schița unor comportamente sănătoase. Prin

urmare, orice comportament al copilului are un anumit motiv pentru care se manifestă la un moment dat. De exemplu, toți copiii sunt furioși din când în când, dar își descarcă furia prin mai multe moduri: plâns, trântit, ridicat tonul, în funcție de cum au fost învățați să-și exprime furia.

Copiii care sunt agresați fizic sau verbal manifestă comportamente agresive în familie, precum și cu copiii de aceeași vârstă, la grădiniță sau la școală.

Acțiunile adulților învață copiii de departe, mult mai mult decât pot să o facă cuvintele lor. Modelul oferit de către părinți are uneori un impact mai mare asupra copilului decât orice alte metode folosite în disciplinarea lui. Copilul învață cel mai bine imitând, uneori inconștient, exemplul oferit de părinte.

Vor încerca să testeze limitele deoarece caută o regularitate în comportamentul adulților, având nevoie să controleze lumea din jurul lor, iar accesele de furie sau alte comportamente negative sunt un mesaj codat al acestor frustrări.

O serie de studii au evidențiat, în mod repetat, că acei copii care au fost martori sau ținta unor pedepse excesive tind să recurgă ei înșiși la pedepsirea oamenilor din jurul lor. Uneori, exprimarea pedepsei poate fi amânată până când devin ei înșiși adulți și intră în rolul de părinți.

Adolescenții, care au fost loviți aprobă folosirea pedepsei corporale și sunt mai probabil să o folosească atunci când vor avea propriii lor copii.

Cercetările au arătat că abuzul emoțional este mult mai puternic asociat cu problemele psihologice decât abuzul fizic sever. În concluzie, un nivel ridicat al controlului este asociat cu apariția unui număr crescut de comportamente explozive.

Adulții care au fost cândva copii, păstrează în memoria lor afectivă, nu atât ce li s-a întâmplat ci cum s-au simțit în anumite situații. Această memorie afectivă e un avantaj dar și o resursă

accesibilă oricui, la care se poate apela oricând dacă nu ai timp sau informații la îndemână.

Oricând poți apela la copilul din tine cu condiția s-o faci sincer și deschis.

Bibliografie:

- **Grosu Popescu, Eugenia.** *Respectați-i pe copii*, București, Editura Recif, 1996.

Resurse web:

- http://www.educatiefaraviolenta.ro/uploads/pdf/manualul_de_actiune.doc
- http://www.educatiefaraviolenta.ro/uploads/pdf/Ghidul_de_lucru_pentru_profesionistii_care_lucraza_cu_parinti_si_copii.doc

Mihaela Stoia

medic primar medicina muncii, lector universitar
Autoritatea de Sănătate Publică a județului Sibiu

Factorii de risc ai violenței la tineri și modalități de combatere a acestora

Violența la tineri este o problemă importantă de sănătate publică, care constă în decese și răni. Datele statistice cele mai îngrijorătoare sunt cele raportate de SUA: de exemplu, în 2003 au fost uciși 5570 de tineri cu vârsta între 10 și 24 de ani, în medie 15/zi, din care 82% prin arme de foc [1]. În 2004 mai mult de

750.000 de tineri americani între 10 și 24 de ani au fost tratați în secțiile de urgență pentru răni datorate violenței [2].

Cercetările asociază următorii factori de risc cu violența la tineri: factori de risc individuali, familiali, școlari și comunitari [3].

1. Factorii de risc individuali:

- istoric de victimizare violentă;
- deficit de atenție, hiperactivitate sau dificultăți în învățare;
- istoric de comportament agresiv precoce;
- consum de droguri, alcool, tutun;
- coeficient scăzut de inteligență;
- control comportamental deficitar;
- deficit în abilitatea procesării informațiilor, deficite cognitive;
- distres emoțional crescut;
- istoric de probleme emoționale tratate;
- atitudini antisociale;
- expunerea la violență și conflicte în familie.

La noi în țară prevenirea și combaterea consumului de droguri face parte din programul național de Promovarea Sănătății și Educație pentru Sănătate derulat prin Autoritățile de Sănătate Publică județene. Drogurile sunt substanțe naturale sau sintetice folosite de consumatori pentru acțiunea lor asupra psihicului (acțiune psihotropă), ca stimulente sau ca sedative ale activității mentale. Orice drog este o potențială otrăvă ce are consecințe dezastruoase asupra sănătății fizice, psihice și sociale a celor care le utilizează, ce poate duce chiar la moarte. Consecințele sociale ale consumului de droguri la adolescenți și tineri sunt: abandon și eșec școlar; deteriorarea relațiilor sociale; sinucidere; comportament sexual impulsiv, anormal; comportament sociopatic și deviant ce poate conduce la delicvență; accidente; conflicte; izolare; degradare socială. Cele mai periculoase tulburări se datorează abuzului/dependenței de alcool și substanțe halucinogene. Utilizatorii de droguri sunt în mare măsură copii și tineri. În funcție

de vârstă se folosesc cu predilecție un drog sau altul. Astfel, solvenții sunt utilizați de cei foarte tineri (8-18 ani). În jurul vârstei de 14 ani se încearcă tutunul, la 16 ani alcoolul, iar la 18 ani canabisul, heroina și halucinogenele. Încheiem informațiile despre acest factor de risc cu un citat, și anume: „*cu fiecare doză de drog pierdem libertatea de a fi noi înșine*” [4].

2. Factorii de risc familiali:

- atitudini autoritare exagerate asupra copiilor;
- absența sau deficiența practicilor disciplinare;
- implicare redusă din partea părinților;
- atașament emoțional scăzut față de părinți;
- venituri și educație parentală insuficientă;
- abuz parental de substanțe sau criminalitate;
- lipsa monitorizării copiilor.

3. Factorii de risc școlari:

- asocierea cu grupuri delincvente;
- implicarea în gloate stradale („gășți”);
- respingere socială din partea colegilor;
- lipsa implicării în activități convenționale;
- lipsa performanței academice;
- abandon/absenteism școlar.

4. Factorii de risc comunitari:

- oportunități economice scăzute;
- aglomerații de rezidenți/imigranți săraci;
- nivel crescut de tranziție;
- nivel crescut al familiilor dezorganizate;
- nivel scăzut al implicării comunității.

Practic, eforturile de prevenire a comportamentului violent la tineri constau în reducerea factorilor de risc și promovarea factorilor protectori. Prevenția se adresează tuturor nivelurilor de influență: individual, relațional, comunitar și al societății. Cercetările au evidențiat următorii factori protectori ai violenței la tineri [3]:

1. Factori protectori individuali:

- Atitudine intolerantă față de comportamentul deviant;
- Nivel ridicat de inteligență;
- Orientări sociale pozitive;
- Religiozitate.

2. Factori protectori familiari:

- Abilitatea de a discuta problemele cu părinții;
- Percepții crescute ale părinților despre performanțele școlii;
- Activități împreună cu părinții;
- Prezența unui părinte într-unul din următoarele momente: trezirea copilului, sosirea de la școală, cina și mersul la culcare;
- Implicarea în activități sociale.

3. Factori protectori școlari:

- Învățământ obligatoriu;
- Implicarea în activități sociale.

Partenerii implicați în prevenirea și combaterea violenței la tineri sunt numeroși și includ toate nivelurile societății: instituții de stat (școală, poliție, instituții medicale, sociale, culturale, autorități locale), organizații nonguvernamentale, instituții academice, agenții internaționale, sectorul industrial privat, etc., ale căror obiective includ colectarea datelor despre violență, recunoașterea factorilor de risc, dezvoltarea unor strategii preventive și asigurarea că aceste strategii sunt eficiente la cei care au nevoie de acest suport.

Bibliografie:

- **Centers for Disease Control and Prevention.** *Youth risk behavior surveillance* – United States, 2003. MMWR 2004; 53(SS02): 1-96.

- **Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Injury Prevention and Control.** *Web-based Injury Statistics Query and Reporting System (online)*, 2006.
- **Resnick MD, Ireland M, Borowsky I.** *Youth violence perpetration: what protects? What predicts? Findings from the National Longitudinal Study of Adolescent Health*, Journal of Adolescent Health 2004, 35: 424.e1-e10.
- **Munteanu Z, Sonea C, Suci R.** *Drogurile*, Imprimeria de Vest, Oradea, 2007.

profesor **Teodora Neagu**, profesor **Eugenia Vasilca**,
învățător **Miorica Costea**, învățător **Silvia Popescu**
Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă nr. 2

„Așa da, așa nu!”

Dintotdeauna codul bunelor maniere a încercat atât prin activități practice cât și prin elaborarea unor materiale educative să îmbunătățească modul de comportare al elevilor în școală și în societate și să le formeze acestora o scară de valori în care să primeze respectul față de persoanele din jur.

Codul manierelor elegante cuprinde o mulțime de legi, de fapt de convenții, având, la bază, același principiu comun: a nu-l deranja și a nu-l înoportuna pe semenul tău, ci, dimpotrivă, a-l face să se simtă bine în preajma ta.

Respectarea a cât mai multor reguli de comportament menține echilibrul social. Comunitatea se împarte în mai multe categorii de oameni: oameni care respectă cu strictețe codul bunelor maniere, oameni care cunosc codul de conduită, dar care renunță să

Îl respecte din diverse motive, cât și oameni, care, fie renunță să primească o educație aleasă, fie nu trăiesc într-un cadru favorabil dobândirii ei.

Problemele de educație și comportare civilizată există în întreaga lume. De la vârsta cea mai fragedă copilul trebuie învățat ce e bine și ce e rău deci trebuie să existe o preocupare educativă permanentă.

Un copil cunoaște lumea prin ochii celor din jurul lui. Este foarte important ca aceștia să știe foarte bine care sunt cele mai importante calități ale omului pe care, încă de la cea mai fragedă vârstă, să le cultive. Deprinderile se formează cel mai bine în copilărie, dar asta nu înseamnă că problemele de educație nu pot fi corectate și mai târziu.

Educația unui copil nu se limitează doar la a-l învăța să scrie, să citească și să calculeze. El trebuie să învețe și cum să se comporte cu ceilalți, iar asta e răspunderea noastră, a tuturor. Școala nu este numai pentru performanță, ea are și rol de socializare. Atât în mediul formal cât și în cel informal sunt valabile anumite reguli de comportament civilizate. Aceste reguli trebuie respectate de toți copiii iar modalitatea cea mai eficientă de a le inocula codul bunelor maniere este exemplul propriu.

Prin pantomimă și joc de rol am abordat câteva situații cu care ne confruntăm zi de zi, în care am blamat comportamentul necuviincios și am promovat bunele maniere.

Să nu uităm să salutăm, să respectăm oamenii mai în vârstă, să ne cinstim prietenii și să știm să-i întreținem, să ne comportăm civilizate pe stradă, în mijloacele de transport în comun și multe alte teme ne vor ajuta să conturăm un model de comportament care să faciliteze inserția socială a elevilor noștri.

Psiholog școlar **Mirela Mustață**
Școala cu clasele I-VIII, Nr. 19, Sibiu

Program

„Prevenirea și combaterea violenței”

INIȚIATOR: Psiholog școlar Mirela Mustață

PARTICIPANȚI:

- Cadrele didactice
- Elevii
- Părinții
- Comunitatea

DATE INTRODUCTIVE

Violența școlară – situația națională și informații relevante referitoare la acest fenomen.

Violența școlară în țara noastră este o temă încă puțin reprezentată în preocupările decidenților, atât la nivelul celor implicați în procesul educațional, cât și la nivelul societății în general.

Societatea contemporană se vede nevoită a regândi școala și rolul ei social. Contextul violenței și felul în care noi o percepem în prezent s-au schimbat radical în cursul ultimilor ani, mai ales datorită dezvoltării globalizării, a criminalității și a terorismului fără frontiere. Imaginile prezentate în media și mai ales în domeniul audiovizual au contribuit substanțial la conturarea unei noi forme de

frică, a unui sentiment de insecuritate, generat de impresia conform căreia violența poate izbucni oriunde, în familie, pe stradă, în spațiul public, pe stadioane și chiar în școli.

Violența în școli este o problemă în mod special delicată. Altă dată școala, definită ca instituție de educație publică, era considerată ca un spațiu sacru al învățării, relativ autonom față de societatea adulților, cu problematica ei complexă legată de viață. Astăzi lumea școlii a căpătat o permeabilitate crescută, asimilând tensiunile și disfuncționalitățile societății. Școala a devenit un spațiu în care se confruntă valorile și practicile tradiționale, care structurează procesul învățării academice, cu sisteme de valori mai ample, mai dificil supuse unei structurări riguroase și controlului social, generate de învățarea socială, în care media intervine ca agent formator cu un potențial de fascinație și atractivitate net superior.

Violența în școală este o formă a violenței cotidiene, astfel încât ea nu poate fi abordată doar ca exprimând o realitate separată de viață. Menționată la noi mai ales ca un fapt izolat, violența școlară are o influență mare asupra percepției sociale și a valorilor prezentului, contribuind la erodarea imaginii tradiționale pozitive a școlii ca instituție sigură și securizantă. Educatorii controlează din ce în ce mai dificil impactul pe care violența școlară o are asupra climatului școlar, iar praxisul educativ tradițional nu mai este suficient pentru practicarea rolului profesional al educatorilor, constrânși din ce în ce mai mult să asimileze informații privind gestionarea conflictelor și utilizarea strategiilor de rezolvare de probleme manifestate în spațiul școlar.

ARGUMENT

Violența școlară este o temă a prezentului în multe țări și impune un argument solid de dezvoltare a unor programe educaționale pentru a promova conștientizarea acestui fenomen și a

pleda pentru mijloacele nonviolente de interacțiune și de reglare a vieții sociale și școlare. Acest program răspunde unei nevoi de cunoaștere a dimensiunii, formelor de manifestare și cauzelor fenomenului de violență școlară, necesară elaborării unor strategii de prevenire și ameliorare.

SCOP

Proiectul își propune să analizeze acest fenomen de mare amploare în ultima vreme și să implementeze câteva strategii de prevenire, stopare și îndreptare a unor comportamente neadecvate mediului școlar, în special, și mediului social, în general.

OBIECTIVELE PROIECTULUI

Violența în școală cuprinde orice formă de manifestare a unor comportamente precum: violența verbală și psihologică (poreclire, tachinare, amenințare, hărțuire); violența fizică; comportamente care intră sub incidența legii (viol, consum/comercializare de droguri, furt); ofensa adusă statutului/autorității cadrului didactic; alte tipuri de comportament deviant în relație cu școala.

Pornind de la această definiție am identificat următoarele obiectivele:

- Evaluarea dimensiunilor fenomenului de violență în școală;
- Identificarea situațiilor de violență școlară și elaborarea unei tipologii a fenomenului;
- Identificarea cauzelor generatoare ale violenței în școală;
- Mediatizarea regulamentului școlii și aplicarea acestuia;
- Elaborarea unui set de recomandări, destinate cadrelor didactice și părinților, cu scopul de ameliorare a fenomenului violenței în școală.

METODOLOGIA DE LUCRU

În demersul investigativ privind fenomenul de violență școlară s-a utilizat o strategie complexă de cercetare, care a îmbinat atât metode cantitative de cercetare, cât și metode calitative. În cele ce urmează redăm setul de metode și tehnici utilizate în vederea colectării informațiilor și scopul în care au fost folosite.

➤ **Analiza documentară**

Prin aceasta metodă au fost studiate principalele legi și reglementări care circumscriu/structurează cadrul legislativ al prevenției, intervenției și controlului violenței școlare. Accentul a fost pus pe situațiile care implică copiii de vârsta școlară.

➤ **Ancheta prin chestionar**

Această metodă a fost utilizată în scopul evaluării dimensiunii fenomenului de violență în școală și al evidențierii perspectivei pe care directorii unităților de învățământ, consilierii școlari și elevii o au asupra acestui fenomen.

Chestionarul adresat elevilor a vizat următoarele aspecte:

- tipurile manifestărilor de violență și locul desfașurării acestora;
- actorii implicați și intensitatea/frecvența acestora;
- factorii de risc și cauzele violenței (individuale, familiale, școlare, de context social);
- reprezentările privind securitatea personală în școală;
- caracteristicile mediului familial (tip, statut social, relații intra-familiale, valorizarea școlii și a educației).

Opinii privind posibile surse ale violenței în mediul școlar:

Profesori	Consilieri	Părinți	Elevi
<p>programa prea încărcată, ca element de oboseală și stress pentru elevi</p> <p>programul școlar dezavantajos (atunci când programul se termină seara târziu este cu atât mai probabil ca elevii sau profesorii să fie implicați în situații de violență în vecinătatea școlii)</p> <p>numărul mare de elevi într-o clasă, care nu permite tratarea diferențiată și o bună comunicare</p> <p>lipsa activităților extrașcolare</p> <p>dificultăți de adaptare a metodelor pedagogice la caracteristicile unor elevi dificili</p> <p>precaritatea infrastructurii școlare, care nu</p>	<p>deficite de comunicare profesori-elevi</p> <p>subiectivitatea în evaluare</p> <p>influența negativă a unor <i>elevi problemă</i></p> <p>climatul de competiție din școală</p>	<p>diferențele de statut socioeconomic dintre elevi sau profesori</p> <p>evaluarea neobiectivă, sancțiuni ale comportamentului în notare</p> <p>lipsa unor măsuri de protecție mai structurate, mai stricte în școală: regulamente mai stricte, poliție, ecusoane, control</p> <p>influența negativă a <i>elevilor problema</i> (care în opinia părintilor ar trebui excluși sau izolați pentru <i>a nu-i strica si pe ceilalți</i>)</p>	<p>deficiențe de comunicare profesor-elevi: Profesorii nu au suficientă răbdare să asculte problemele elevilor, se poartă distant</p> <p>lipsa obiectivității în evaluare</p> <p>metode pedagogice neatractive, bazate pe memorare reproductivă; Modul de prezentare a lecției de către profesori nu este atractiv pentru elevi, se bazează pe memoria reproductivă, nu stimulează originalitatea, îndrăzneala.</p> <p>violența verbală: Se</p>

<p>permite organizarea unor lecții mai atractive pentru elevi . în unele școli, lipsa unui specialist în domeniul consilierii elevilor cu dificultăți comportamentale</p>			<p>întâmplă ca profesorii să insulte, să umilească prin expresii neadecvate, să ironizeze. . climat de competiție din scoală . sancțiuni nejustificate: Atunci când nu dovedește cunoașterea lecției, când se pun întrebări neașteptate profesorilor. . pedepse fizice: Se întâmplă ca profesorii să recurgă la pedepse</p>
---	--	--	---

BENEFICIARI

- DIRECTȚI: elevii
- INDIRECTȚI: personalul didactic și comunitatea

REPERE TEMPORARE

- Anul școlar 2007-2008

LOCAȚIA

- Școala cu clasele I-VIII, Nr. 19, Sibiu

REZULTATELE AȘTEPTATE

Identificarea importanței respectării regulilor ca o condiție a socializării ce reprezintă trăirea alături de cei din jur în relații de respect, excluzând violența. Regulile școlare vizează ținuta, efectuarea temelor, prezența la cursuri, dar implică și reguli de civilizație ce au în vedere limbajul folosit, modalitățile de adresare, respectul față de celălalt, păstrarea bunurilor școlare, toleranța, solidaritatea, într-un cuvânt: maniera de a te comporta astfel încât viața în colectivitate să fie cât mai agreabilă.

SUPERVIZARE

- Director Școala cu clasele I-VIII, Nr. 19, Sibiu, Marietta Pătrașcu
- Coordonator C.J.A.P.P. Maria Opriș
- Director C.J.A.R.E. Daniela Moldovan

TEHNICI DE MONITORIZARE

- Analiza studiului
- Expoziție de picturi cu tema „Stop violenței!”

EVALUARE

- Rapoarte de activitate

FOLLOW UP

- Aplicarea programului și în alte instituții școlare

CONCLUZIE

Tabloul conturat prin informațiile de mai sus este suficient de important spre a impresiona. Importantă rămâne atitudinea celor implicați în actul instructiv-educativ, al conducătorilor de școală, la toate nivelurile, o atitudine pe care o dorim activă, transformatoare, capabilă să stopeze violența!

Antonela Sofia Barbu

Șef serviciu

Biblioteca Municipală Mediaș

Violența din familie pornește de la lipsa culturii

Criza violenței familiale pe care societatea actuală o acuză nu poate fi încadrată în mod absolut în anumite șabloane, însă este demonstrat statistic faptul că o societate puternic angrenată cultural prezintă un risc cu mult inferior de manifestare violentă în mediul familial decât o societate în care cultura nu se regăsește ca substrat ființial al membrilor săi.

În tradiția socială, familia a fost și este considerată celula de bază a societății, ca primă asociere între membrii ei și ca prim element de trai comunitar. În decursul istoriei, societatea și-a creat diferite forme de asociere, fiecareia dintre acestea conferindu-i-se reguli interne de comportament, reguli uneori scrise, altele aflate undeva în sfera bunului simț.

Biserica este una dintre instituțiile sociale care a avut în istorie un cuvânt însemnat din acest punct de vedere, însă odată cu secularizarea adusă de societatea modernă, rolul ei în plan social a scăzut simțitor, părerile emise de către cei care sute de ani au purtat stindardul culturii și moralității fiind astăzi diminuate de individul atoateștiutor, noul om modern. Acesta, trăind în iluzia perfecțiunii sale, dată în mod artificial de mulțimea de coduri prin care tehnica modernă îl poartă, nu ține seama de faptul că un microprocesor poate duce la o dezvoltare a civilizației, însă nu poate contribui cu nimic la îmbogățirea sa din punct de vedere spiritual.

Societatea actuală, îmbătăită fiind de avantajele tehnice, nu reușește să facă distincția dintre civilizație și cultură, nu realizează că o șosea mai bine asfaltată nu implică un suflet mai bun, că un zgârie-nori nu ridică sufletul constructorului sau al admiratorului pe culmile misticii. Civilizația presupune construcția exterioară, crearea de bunuri, cultura însă clădește omul interior. O civilizație lipsită de cultură se poate asemăna cu pământul lipsit de prezența omului. Civilizația pură nu înseamnă nimic, civilizația marcată de cultură presupune însă apogeul vieții umane, realizarea idealului social.

Societatea actuală este dominată de violență, studii întregi fiind dedicate analizei acestui fenomen, specialiștii încercând să determine cauzele și soluțiile de combatere ale acestui flagel atât de răspândit în civilizația noastră. Ca element de bază al societății, familia se confruntă și ea cu aceasta boală socială, fiind afectată ca structură de îmbolnăvirea elementelor sale componente, a indivizilor care o compun. Cu siguranță că un fenomen atât de complex, cum este cel al violenței manifestate în cadrul familial nu poate fi încadrat într-o singură cauză, fenomenul complex fiind determinat de cauze particulare și complexe. Cu toate acestea, studiile specialiștilor se îndreaptă spre relația dintre cultură și violență, prima fiind percepută ca un factor important în reducerea gradului de violență în mediul familial.

Violența este o manifestare impulsivă, primară, necontrolată, a individului supus unei stări emotive explozive, la baza acesteia aflându-se o serie de factori de naturi dintre cele mai diferite. În antiteză cu aceasta, cultura, sau mai bine zis, felul de a fi, rezultat din cunoașterea și înțelegerea profundă a lucrurilor, presupune atât controlul impulsurilor, cât și trecerea acestora prin filtrul gândirii și, ca o consecință imediată, acțiunea controlată și temperată de intelect.

Cu alte cuvinte, violența presupune sălbăticie iar cultura - îmblânzirea acesteia. Cu siguranță că oamenii înzestrați cu un

anumit nivel cultural au porniri violente, impulsive, însă substanța creată în timp de un anumit mod de a judeca faptele și propriile trăiri îi determină să adopte o atitudine controlată în abordarea cauzelor producătoare de stări violente. În schimb, omul lipsit de acel substrat cultural care să-i asigure posibilitatea de analiză lucidă a evenimentelor acționează la primul impuls, căzând astfel victimă lipsei sale de control.

Mediul familial oferă membrilor săi nenumărate prilejuri de bucurie, însă și tot atâtea griji și neajunsuri. Cunoașterea modului de gestionare a crizelor dintre cei doi soți ori dintre aceștia și copii este de o importanță vitală în bunul mers al vieții de familie. Nu trebuie uitat faptul că în cadrul unei familii există persoane cu caractere și opțiuni diferite, însă o familie unită presupune de multe ori toleranță și compromis, aici intervenind factorul cultural ca element de analiză și control al comportamentului în mediul familial.

Violența din familie își are cauzele în primul rând în diferența dintre nevoile tot mai mari ale familiei în contextul social actual, dominat de tendințe consumiste, și resursele limitate de a le satisface, apoi în ciocnirea personalităților membrilor ei și nu în ultimul rând, în manifestările deviante, datorate unor probleme psihice, ale unora din membrii familiei.

Substanța, fondul cultural al membrilor unei familii poate crea premisele unui trai armonios, cu o gestionare pozitivă a crizelor inerente traiului în comun. În schimb, cu greu pot fi controlate crizele survenite între oameni aflați la ananghie și având un grad redus de cultură (și, implicit, de înțelegere superioară a evenimentelor). În aceste medii, soluția violenței pare una iminentă, explozia psihică manifestată prin acțiuni regretabile neavând nici un mijloc de control.

Cu toate acestea, nu se poate spune că lipsa culturii poate implica în mod obligatoriu prezența violenței, spre exemplu o personalitate melancolică neavând neaparată nevoie de substratul cultural pentru a-și stăpâni impulsivitatea. De asemenea, prezența

fondului cultural nu este o garanție absolută a absenței violenței, o personalitate puternic impulsivă putând reacționa violent în pofida capacității sale de înțelegere care, din păcate, în acele momente, este ignorată.

Prin urmare, criza violenței familiale pe care societatea actuală o acuză nu poate fi încadrată în mod absolut în anumite șabloane, însă este demonstrat statistic faptul că o societate puternic angrenată cultural prezintă un risc cu mult inferior de manifestare violentă în mediul familial decât o societate în care cultura nu se regăsește ca substrat ființial al membrilor săi.

Societatea actuală dispune de numeroase programe de combatere a violenței în familie, însă soluția poate că se află în deschiderea preocupărilor tineretului către cunoaștere, către cultură, către o tratare profundă a realităților vieții personale și sociale. Poate că aceasta ar fi una din căile de înlocuire în viitor a izolării cu prietenia, a certei cu sărutul, a violenței cu tratarea superioară a acesteia. Nevoia de cultură devine astfel nu numai o preocupare benevolă, punctuală, a câtorva din membrii societății, ci și un mijloc de tratare socială a părții marcate încă de manifestări nedemne de o societate presupus evoluată.

Rămâne de văzut în ce măsură cei care pot vor avea și voința de a face acest lucru. Rezultatul va veni într-o formă sau alta, timpul va fi cel care va decide asupra drumului pe care-l vom urma fiecare dintre noi și, implicit, societatea în ansamblul său. Poate ca ar fi momentul ca praful să părăsească paginile încă necitite, iar zâmbetul să înceapă să apară pe buzele celor care au uitat să zâmbească...

Cornelia Cramarenco

Șef Secție pentru Copii și Tineret

Biblioteca Județeană "ASTRA" Sibiu

Violența și societatea

Evoluția societăților contemporane evidențiază faptul că deși s-au intensificat măsurile și intervențiile instituțiilor specializate de control social împotriva faptelor de delicvență și criminalitate, în multe țări se constată o recrudescență și o multiplicare a delictelor comise cu violență și agresivitate precum și a celor din domeniul economic și financiar-bancar, fraudă, șantaj, mită și corupție.

Reprezentând o problemă socială a cărei modalitate de manifestare și soluționare interesează atât factorii de control social (poliție, justiție, administrație) cât și opinia publică. Asemenea delictes și crime comise prin violență și corupție tind să devină deosebit de intense și periculoase pentru stabilitatea și securitatea instituțiilor, grupurilor și indivizilor; fiind asociată de multe ori cu cele de crimă organizată, terorism și violență instituționalizată specifice "subculturilor" violenței și crimei profesionalizate.

Deși cauzele recrudescenței violenței și crimei organizate sunt dificil de identificat și explicat datorită existenței unor diferențe sensibile în ceea ce privește amploarea și intensitatea lor de la o țară la alta, majoritatea specialiștilor și cercetătorilor consideră că sursele acestor fenomene rezidă în perpetuarea unor structuri politice, economice și normative deficitare, în menținerea și accentuarea discrepanțelor sociale și economice dintre indivizi, grupuri și comunități și intensificarea conflictelor și tensiunilor sociale și etnice.

Dificultățile întâmpinate în definirea actelor și crimelor comise prin violență sunt determinate atât de varietatea formelor de violență și crimă violentă întâlnite în diverse societăți cât și de diferențele în ceea ce privește sancționarea și pedepsirea acestora, mai ales că, de multe ori, violența acoperă o gamă largă de comportamente individuale și sociale ce țin de propria lor etiologie. Totodată, aprecierea și definirea violenței se face în funcție de anumite criterii istorice, culturale și normative, de ordinea socială existent la un moment dat într-o anumită societate, de anumite interese politice și sociale, dar și în funcție de anumite criterii și contexte subiective și accidentale, care sunt însă relative spațial și temporal (atât de la o societate la alta cât și de la o perioadă la alta).

Violența nu constituie, totuși, un fenomen nou, apariția și evoluția ei fiind strâns legată de evoluția indivizilor, grupurilor, organizațiilor și societăților umane. Pentru acest motiv unii cercetători și specialiști consideră că violența reprezintă o permanență umană, fiind intens legată de esența umană și de funcționarea societății. Ea este amplificată în prezent de acte de terorism și crimă organizată, comise cu scopul de a inspira frică, spaimă și groază în rândul opiniei publice, dar și o serie de delictе și crime, ce violează drepturile și libertățile individului (omoruri, asasinatе, violuri, jafuri, agresiuni fizice). Alături de violența primitivă, ocazională, pasională sau utilitară se constată amplificarea și proliferarea violenței raționale, specifică crimei organizate și organizațiilor criminale profesioniste. Asistăm la o așa numită ”internaționalizare” a violenței și crimei organizate la nivelul diferitelor societăți, state și națiuni prin apariția și proliferarea unor noi tipuri de delictе și crime, ce transgresează și interpenetrează noi forme de prevenire, combatere și neutralizare a violenței și crimei organizate la nivel național și internațional.

Dezvăluirea cauzelor fenomenului infracțional nu poate fi realizată decât printr-o cercetare care să exploateze toate laturile acestui fenomen. Sunt necesare în acest sens investigații cu caracter

sociologic, psihologic, juridic, psihiatric, biologic și antropologic. Afirmarea caracterului complex biopsihosociologic al criminalității și înlăturarea, prin acest concept, a susținerilor biologizante, psiho-sociologizante, corespunde realității obiective și reprezintă una din premisele majore necesare cercetărilor criminologice fundamentale în scopuri profilactice.

Una dintre marile probleme ale umanității a constituit-o problema violenței și agresivității umane, a acelor tipuri de personalități pentru care agresivitatea și violența le apar ca cele mai corespunzătoare pentru existența și supraviețuirea socială. În epoca marximului din România, ideologii partidului din psihiatrie negau existența sociopatiilor și mai ales în societatea socialistă (care nu putea să aibă decât un rol sanogen, în ciuda tarelor și a totalitarismului care agresa personalitatea umană). În acest fel s-a constatat că fenomenele violenței și agresivității și chiar a criminalogiei pot să coincidă parțial și cu domeniul psihiatriei sociale.

În ultimii 30 de ani, aproape că nu a trecut un an fără a se consacra acestui subiect, cel puțin un congres, la care au participat profesioniști foarte diferiți (psihologi, sociologi, psihiatri, geneticieni, neurochimiști etc). Dacă la animal comportamentul agresiv apare ca motivat (sexual, legat de instinctul de apărare sau alimentar), la om apare adesea fără asemenea motivații (bande de tineri care agresează trecătorii, luarea de ostatici etc). Numeroși autori vorbesc, în sens social de agresivitate, în sensul unor ambiții comportamentale competitive. Von Bertalanffy (1958) descrie omul ca pe o ființă cu instincte sărac dezvoltate, consecința fiind apariția unei ființe periculoase pentru el însăși și mediu. Acest lucru, subliniază Bastians (1972), se bazează pe faptul că omul nu are totdeauna capacitatea de a conduce și controla universul simbolic care face comunicarea posibilă. Întrebarea dacă natura umană este bună sau rea a fost pusă de multă vreme. Hobbes spunea că "home homini lupus", în timp ce Locke arată că în natură oamenii trăiesc

împreună, fără lideri, în raport cu dreptatea și legile naturale, ca o comunitate a virtușilor anarhiști, această lege naturală fiind, spune Locke "de origine divină". Dar, subliniază Hiwert (1969), criminalul, ca și bolnavul mintal, participă la aceeași mitologie a omului alienat. Contrar numeroaselor păreri, în acest domeniu, Durkheim (1885) nu vede caracterul patologic al crimei, pentru el crima fiind un fapt social normal, deoarece fenomenul nu apare doar în unele societăți sau la unele specii, ci în toate societățile, din toate timpurile. Din acest motiv, delictul, crima apar legate de condițiile vieții colective, de toate vârstele, ceea ce face din violență o adevărată maladie socială. Mai mult chiar, Durkheim subliniază că aceasta este un "fapt social normal", deoarece ar fi util și necesar, legat de condițiile fundamentale ale vieții sociale și utilă căci aceste condiții care o generează sunt ele înseși indispensabile evoluției normale a moralei și a dreptului. Din acest motiv, răufăcătorul nu mai apare ca un antisocial radical, ca o specie parazit, un corp străin, inadsimilabil în sânul societății, ci ca un agent regulator al vieții sociale. Transformând crima într-un fapt oarecare, nu înseamnă să nu o urâm, deoarece nici durerea nu este dezirabilă (Durkheim). Deși individul și societatea urăsc violența și crima – acesta fiind aspectul normal al problemei – ea ar juca totuși un rol util în societate.

Totuși trebuie subliniat că Durkheim scria acestea în 1895, în anumite condiții specifice și că, a denatura această viziune, în sensul că el ar face apologia crimei nu este real, deoarece autorul avea nevoie de această exagerare pentru a se opune, la acea epocă, unor concepții statice sau religioase ale timpului său și pentru a implica fenomenul violenței în cadrul unui complex studiu sociologic, în care însăși autorul a fost printre pioneri. Realitatea este că ființa umană se află angajată continuu în găsirea de soluții în ceea ce privește agresivitatea și crima, aceasta fiind poate mult mai actuală decât în secolul trecut. Imaturitatea afectivă a tinerilor va face ca la aceștia furia și agresivitatea să apară în condiții mult mai

ușoare, fiind implicați mai ales factorii familiali (părinți cruzi, criticism exagerat, favorizarea unui frate etc). Există, subliniază Jersild (1978), o serie de condiții care cresc susceptibilitatea adolescenților și măresc frecvența și intensitatea comportamentelor agresive, a furiei și a urei. Aceste fenomene ar fi: foamea și oboseala fizică și psihică, ironizarea permanentă, lezarea constantă a mândriei și autostimei. Eșecul este o adevărată traumă psihică, el produce adesea sentimentul de rușine din care mai ales tinerii caută să iasă prin violență.

Etiologia violenței este multifactorială, influențele socio-economice și de dezvoltare psiho-emoțională și educațională fiind precumpănitoare față de factorii biologici.

Dintre factorii socio-economici cităm: discriminarea, alienarea socială, inechitatea socială generatoare de frustrări care îi fac pe cei ce se simt dezavantajați să devină ostili, și apoi, în situații date, violenți, sărăcia și imposibilitatea de a dobândi nivelul material minimal, sciziunea maritală, șomajul. Evident că toate condițiile economice și sociale enunțate se răsfrâng în condițiile de creștere și educare a copiilor. Dintre acestea cele mai implicate în apariția violenței sunt abuzul fizic al copilului, violența intrafamilială, prezența tulburărilor psihice majore în familie, abuzul de substanțe psiho-active. O cauză generală care periclitează adolescenții este televiziunea, care promovează emisiuni impregnate de comportamente și situații violente, programe muzicale care stimulează prin imitație antisocialitatea și violența. Dintre factorii biologici dovediți se rețin nivelul scăzut al hormonului stimulator al glandei corticosuprarenale, al serotoninei și nivelul crescut al testosteronului liber în lichidul cefalorahidian, care pot fi asociați separat sau laolaltă cu manifestări episodice de violență. Studiile care au încercat să lămurească relația dintre delictualitatea criminală și factorul genetic, au arătat în principal un posibil rol al anomaliilor cromozomilor sexuali. Este cunoscută opinia unor cercetători avizați din anii 70, că prezența unui

cromozom sexual suplimentar, fie X fie Y, ar asocia o deficiență în funcționarea sistemului nervos central, care ar determina „risc crescut pentru un comportament deviant, dacă nu criminal“.

Chiar dacă studii repetate din anii 80 confirmă asocierea statistic semnificativă între cariotipul de tip XYY sau XXY și criminalitate, Schiavi (1984), citat de Skodol (1998), consideră că subiecții (este vorba de bărbați) cu un astfel de cariotip sunt suficient de rari în populația criminală pentru a deveni o caracteristică definitivă a acestei populații, iar agresivitatea lor este doar minimal crescută atunci când sunt comparați cu subiecți similari (randomizați) din populația generală. Oricum, aceleași studii nu au reușit să explice care este mecanismul asocierii acestor două cariotipuri cu agresivitatea criminală. O posibilă explicație ar decurge doar din constatarea lui Hunter (1977) conform căreia bărbații cu cariotipul XYY ar avea o inteligență scăzută și un slab control emoțional, caracteristici psihologice care cresc, în mod cert, riscul pentru comportamentul criminal. În ceea ce privește entitățile (bolile/tulburările) psihiatrice cel mai frecvent asociate cu violență, acestea trebuie considerate ca diagnostice de risc și nu obligatorii generatoare de violență. Așa cum spune Geberth (1997), nu toți cei diagnosticați cu tulburare antisocială de personalitate comit crime (delicte), și nu toți criminalii suferă de tulburare antisocială de personalitate. Cea mai frecvent întâlnită tulburare psihică în populația de delincvenți referiți expertizei psihiatrice judiciare, sunt cei cu *tulburare antisocială de personalitate*.

Alte tulburări de personalitate care se pot însoți episodic de acte violente sunt: tulburarea explozivă intermitentă, tulburarea de tip borderline, tulburarea de comportament. Afecțiuni psihiatrice psihotice întâlnite în practica judiciară sau care predispun la acte violente fără consecințe medico-legale, sunt schizofrenia, episoadele maniacale. Alcoolismul însoțește sau constituie cauza primară a 50-75% din delictele prezentate expertizei psihiatrice judiciare, acționând prin efectul de dezinhibare și exteriorizare a

comportamentului violent căruia îi mărește caracterul vătămător. Tipologia violenței psihopatologice observată de autor constă pe scurt în următoarele:

1) *Tipul antisocial cronic* (35% din lotul de pacienți psihici, în comparație cu 60% din lotul deținuților de penitenciar). Sunt bărbați habitual agresivi, alcoolismul însoțind totdeauna violența lor care sugerează o dezadaptare cronică.

2) *Tipul episodic psihotic* (50% vs. 36%, respectiv). Violența este în mod obișnuit asociată cu un episod acut psihotic (delirant și/sau cu pierderea contactului cu realitatea). Fapta este precedată frecvent de o acumulare de conflicte și tensiuni emoționale insuportabile care se descarcă odată cu aceasta.

3) *Violența episodică/situațională* (6% vs. 4%, respectiv). Apare în psihoza bipolară de tip I, sindroame organice cerebrale, alcoolism episodic și în context situațional.

4) *Suicidul extins* (21% vs. 0, respectiv). În acest grup au fost 1 bărbat și 20 de femei care au comis homicidul din motive altruiste (așa-numitul suicid altruist). Aproape toate fuseseră tratate anterior pentru depresie și s-au putut descrie retrospectiv evenimente prodromale cu semnificație de „solicitare a ajutorului“, a unei intervenții din partea medicilor, asistenților sociali etc. Au existat de asemenea semnale (amenințări directe sau voalate la adresa viitoarelor victime, comportamente anormale care au devenit ulterior faptei semnificative) care ar fi putut preveni fapta, ar fi pus viitoarea victimă în situații sigure, de evitare. Un studiu nepublicat, citat de autor (Greenland, Rosenblat, 1975), pe criminali care s-au sinucis după faptă, arată ca cel puțin 19% din aceștia aveau mai multe tentative de suicid anterioare

În general, cercetările identifică mai multe tipuri de violență:

- (a) violența fizică (este nucleul dur al violenței în care sunt incluse: omorurile, tentativele de omor, violurile, loviturile voluntare grave, furturile, tâlhării);
- (b) violența economică (se referă la distrugerii și degradări

- de bunuri);
- (c) violența morală sau simbolică (determinată de modurile de exercitare a autorității, de dominație). Diversele tipologii ale violenței aduc în discuție faptul că există grade diferite de violență. Nu putem pune pe același plan o crimă, un viol, o tâlhărie cu o violență verbală. Violențele delimitate de codul penal constituie doar un nivel al violenței. La un alt nivel se situează ceea ce francezii au numit „les incivilités”, în care sunt incluse o serie de fapte care aduc atingere persoanei și care țin de încălcarea bunelor maniere și a modului de viață în societate (cuvinte jignitoare, umiliri, cerșetoria etc.).

Bibliografie:

- Douglas, J. W. B., Martin, F. M., apud Ionescu, I., (1997), *Sociologia școlii*, Editura Polirom, Iași.
- Dragomirescu, V. (1967), *Psihologia comportamentului deviant*, Editura Științifică și Enciclopedică, București
- Elliott, D. S., Hagan, J., & McCord, J. (1998), *Youth violence: Children at risk*. Washington, DC: American Sociological Association
- Ferreol, G.,(2003) *Violența în mediul școlar.Exemplul unui colegiu din nordul Franței*. În: Ferreol, G., Neculau, A.(coord), *Violența. Aspecte psihosociale*, Iași, Editura Polirom.
- Flannery, D., (1997), *Early Adolescent Delinquent Behaviors*. În *The Journal of Early Adolescence*, Vol. 17, Nr. 3

Ana Coca

Bibliotecar, Secția pentru Copii și Tineret
Biblioteca Județeană "ASTRA" Sibiu

Sădește lumină în mintea și sufletul copilului tău!

Asemenea unei plante, copilul crește foarte diferit, fiind influențat într-o măsură considerabilă de ambianța mediului educativ familial. Mediul fizic și climatul educativ au o influență pozitivă sau negativă asupra dezvoltării copilului, iar responsabilitatea exercitării acesteia revine în primul rând familiei.

De-a lungul istoriei au fost promovate stiluri și influențe educative diverse, de la cele bazate pe o atitudine de impunere, în care puterea de decizie a părintelui ocupa locul primordial, la cele nonintervenționiste, în care copilul se bucura de o libertate totală, iar părintele găsea un pretext comod de a se sustrage de la îndatoririle de educator.

Familia dispune de un ansamblu de condiții indispensabile educației pe care nici un alt factor educativ nu-l are: acel climat educativ bazat pe afectivitatea absolut necesară dezvoltării omului în prima etapă a vieții sale, mediul moral cel mai potrivit formării conștiinței, cu condiția ca familia să fie posesoarea unor valori spirituale care să poată influența pozitiv comportamentul social al copilului.

La celălalt pol, lipsa de stimă și respect reciproc, viciile, imoralitatea, violența sau alte manifestări reprobabile ale membrilor familiei constituie cel mai nociv exemplu pentru copil. Lipsa de coeziune a familiei generează traumatisme psihice copilului ce duc adeseori la deviații de comportament care cu greu pot fi corectate.

A fost depășită într-o măsură destul de mare mentalitatea potrivit căreia, pentru a educa, nu este nevoie de o pregătire prealabilă, ci doar de voință și bun simț. Experiența a demonstrat că pe lângă seria de violențe pe care unele medii familiale, din păcate, le promovează, neglijarea, lipsa de comunicare, de conlucrare, opțiunea de a apela la persoane din afara familiei pentru a prelua responsabilitățile parentale, conduc în mod inevitabil la rupturi și înstrăinări între părinți și copii.

Copiii își folosesc propriile resurse pentru a supraviețui și a face față cât pot de bine haosului zilnic, lipsei de siguranță, indiferenței, respingerii și exploatării lor de către adulți. Adulții, prea împovărați de propriile lor conflicte, crize și trebuințe nesatisfăcute, sunt incapabili în a reuși să fie niște părinți atât de buni precum și-ar dori. E dureros să te confrunți cu situații în care copiii suferă, iar părinții nu sunt în stare să le ofere îngrijire și siguranță. Toate acestea ne afectează emoțional, putând evoca în noi sentimente puternic contradictorii, ne-ar putea face să închidem ochii, în loc să ne ajute să vedem gradul și dimensiunile problemelor.

Familia de azi are nevoie de sprijin și susținere pentru a rezolva problemele generate de creșterea copilului. Oferirea unui sprijin specializat în complexa și delicata sarcină de creștere, educare și dezvoltare a copiilor se impune cu necesitate, neputându-se lăsa la voia întâmplării modul cum sunt crescuți aceștia, având în vedere că perioada copilăriei este hotărâtoare pentru devenirea personalității.

Copil vs. Familie?

Să fii părinte este experiența cea mai minunată, dificilă, solicitantă și generatoare de satisfacții pe care o oferă viața. Responsabilitatea de a crește un copil și de a-l sprijini să-și croiască drum în viață este uriașă, mai ales în condițiile în care familia

contemporană trăiește din plin drama complexității situațiilor economice, culturale și se confruntă cu dificultăți de comunicare interumană. Paradoxal, cu cât s-au perfecționat mai mult mijloacele de comunicare în masă, cu atât se simte o lipsă de comunicare interumană în relațiile socio-afective.

Etimologic, termenul familie provine din latină (*famulus* însemnând *supus*). Din definiția etimologică se menține și astăzi sensul familiei de a se oferi la obligații puternice și de lungă durată între membrii ei.

Omul devine „om” datorită oamenilor. A. Berge privește familia ca pe o cooperativă de sentimente, care îndulcește pentru fiecare membru loviturile mai grele ale vieții, repartizând efectele pentru toți. Umanitatea este dată de experiențele trăite în perioada copilăriei.

„Familia, ca mediu primar de socializare, reprezintă una dintre cele mai vechi forme de comunitate umană, o instituție stabilă cu rosturi fundamentale pentru indivizi și pentru familie” (M. Voinea, 1996, p. 73). Copilul își desăvârșește primele experiențe de viață în familie. Mediul social restrâns în care copilul conviețuiește alături de părinți, de frați și rudele sale, îi facilitează copilului primele experiențe sociale. Căminul în care crește, dragostea, căldura sau dimpotrivă indiferența, violența îi vor modela puternic personalitatea, modul de viață, curajul de a supraviețui. Fiecare părinte are identitatea și unicitatea lui, așa cum fiecare familie este unică.

Responsabilitățile familiei au fost de-a lungul timpului foarte bine conturate:

- menținerea continuității biologice a societății prin procrearea, formarea și educarea copiilor;
- păstrarea identității culturale și transmiterea moștenirii culturale;
- satisfacerea nevoilor emoționale, asigurarea siguranței și menținerii identității;

- integrarea socială a membrilor ei.

Familia are statutul de reglator al interacțiunilor dintre copil și mediul social. Responsabilă de asigurarea condițiilor necesare trecerii prin stadiile de dezvoltare ale copilăriei, ea realizează prima integrare socială a copilului. Modul de relaționare din familie, calitatea climatului afectiv și modelul socio-cultural al acesteia asigură succesul integrării sociale și calitatea comportamentelor sociale.

Legătura copilului cu familia este menținută pe tot parcursul vieții. Procesul de descoperire a propriei persoane se face sub atenta observație a familiei. Conturarea personalității, adaptarea și integrarea în societate au loc la nivelul relațiilor de familie. Copilul deslușește comportamentele în familie și este sprijinit să și le însușească. Sintetic, principalele caracteristici ale familiei sunt următoarele:

- este societatea în miniatură în care copilul se descoperă pe sine și exersează comportamente sociale;
- asigură climatul afectiv optim dezvoltării personalității;
- este mediul primordial pentru stimularea intelectuală, motivațională, afectivă, morală;
- furnizează modelul comportamentelor sociale viitoare;
- este legătura biologică a individului: oferă bază, rădăcini, tradiție, cultură, set de valori;
- oferă condiții de valorizare a individualității;
- stabilizește conexiuni între generații.

După cum observăm, familia are un rol deosebit de complex, bine conturat, asigurând stabilitate și sprijin în viața individului.

Sentimentul social începe, potrivit afirmațiilor lui A. Adler, cu raporturile dintre copil și familie și dintre frați. Aceste raporturi se construiesc în familie, sentimentele sociale fiind încercate, ulterior, în școală.

Chiar dacă influențele procesului de învățământ sunt indispensabile devenirii copilului, ca membru al familiei, el găsește în primul rând în mijlocul ei atmosfera necesară echilibrului personalității sale. Nu trebuie neglijat faptul că, uneori, valorile socio-morale ale familiei nu corespund perfect cu valorile promovate de școală; familia este deținătoarea unor experiențe culturale, opțiuni religioase, modele/stiluri educative.

„Ca unic grup social caracterizat de interdependențe naturale și biologice, în care dragostea și consanguinitatea dețin monopolul, esența familiei este redată de patru termeni:

- compromis;
- considerație;
- cooperare;
- comunicare” (Vrășmaș. E., 2002, p. 45).

Din păcate, societate ne oferă și contraexemple, probând faptul că există numeroase situații în care individul este insuficient valorizat în propria familie și disfuncțiile generate alterează calitatea relațiilor intrafamiliale.

P. Osterrich (1967) plasează la baza relațiilor părinte-copil două atitudini de bază: acceptarea și neacceptarea. Dacă acceptarea este privită ca o condiție indispensabilă pentru dezvoltarea unor copii liberi, neacceptarea este identificată cu respingerea.

În acest context, pot fi identificate caracteristicile unui copil neacceptat:

- brutal, veșnic pus pe ceartă;
- respins de partenerii de joacă;
- preferă să se joace singur;
- are reacții negative când pierde o competiție;
- nu are capacitate de comunicare;
- se exprimă greoi;
- are o vestimentație neîngrijită;
- părinții preferă să se plângă profesorilor, cerând chiar ca

aceștia să adopte o atitudine impunitivă.

În contradicție, apare copilul acceptat, liber și creativ. El poate fi caracterizat astfel:

- spontan și original;
- preocupat de jocul de creație;
- autonom, lider, capabil de a se apăra;
- are aspirații și scopuri foarte bine conturate;
- capabil să găsească căile de afirmare.

Primii educatori care își pun amprenta asupra dezvoltării copilului sunt părinții. În absența unei formări prealabile adecvate aceștia reușesc să-și identifice într-o măsură semnificativă responsabilitățile, dezvoltând chiar practici educative. De cele mai multe ori modelele educației parentale sunt găsite în propriile familii, tinerii părinți optând pentru modelul educației trecute, chiar dacă acesta nu mai corespunde cerințelor generațiilor de azi. Din ce în ce mai evident este faptul că, generațiile noi au nevoi educative diferite, pentru a putea răspunde provocărilor.

Relația părinte-copil de-a lungul timpului

Interesul părinților pentru educația copiilor și diferențierea rolurilor parentale educative sunt achiziții relativ recente ale familiilor izolate din comunitățile mai largi, pe măsură ce s-a trecut la producția de tip industrial. Rolul educativ al părinților pare să fie o „descoperire a societății moderne contraceptive, fiind legat de apariția sentimentului copilăriei și a sentimentului familiei. Este evident faptul că ele s-au constituit treptat, în interdependență. În secolul al XVI-lea sunt descoperite naivitatea, drăgălășenia și inocența copilului, care devine motiv de amuzament pentru adult. În secolul al XVII-lea sensul inocenței constă în obligația de a-l proteja pe copil de aspectele murdare ale vieții, cu conotații sexuale și de a-i dezvolta caracterul și capacitatea de a raționa. Începând cu secolul al XVII-lea apare și cel de-al doilea sentiment al copilăriei,

caracterizat prin atașamentul și recunoașterea față de părinți. Educația devine, în sfârșit, o miză pentru părinți. Apariția sentimentului copilăriei și cea a interesului părinților pentru educația copiilor sunt istoric simultane cu dezvoltarea educației școlare”. (Stănciulescu, E., 1997, p. 85)

Așadar, în perioada cuprinsă între sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul celui de-al XVIII-lea se semnalează o modificare a naturii sentimentelor familiale. Își face apariția o nouă morală domestică, centrată pe datoria părinților față de copiii lor, în care autoritatea parentală se legitimizează, pe baza ideii de bunăstare a copilului, de asigurare a viitorului său.

Copilul devine centrul familiei sale, iar familia patrimonială este înlocuită de familia centrată pe copil. Viața cotidiană gravitează în jurul femeii care preia aproape în totalitate sarcina creșterii și educării lui.

Triumful copilului, al consacrării lui are loc în secolul al XVIII-lea când poate fi pus în evidență sentimentul propriei copilării care reprezintă o expresie particulară a sentimentului mai general al familiei. Sentimentalizarea raporturilor părinți-copii a fost o perioadă semnificativă de timp apanajul familiilor din clasele superioare, care aveau acces și deschidere la educația școlară mult mai de timpuriu.

Modelul medieval a persistat în familiile sărace până în secolul XX, sentimentul familiei, respectiv al copilăriei, constituindu-se mult mai lent. Mamele erau obligate să le asigure copiilor condiții bune de viață pentru că nivelul material al vieții lor impunea alte valori pe primul plan și anume munca de subzistență, explicînd într-o oarecare măsură indiferența față de copii. Sentimentul matern este pus pe seama ameliorării condițiilor de viață în etapa industrializării capitaliste.

Evoluția rapidă a societății a contribuit la definirea raporturilor părinți-copii, printr-o dimensionare emoțională, iar interesul părinților pentru educația copiilor crește. Copilăria și

problemele raporturilor părinți-copii au constituit de multă vreme un obiect de studiu al pedagogiei, al pediatriei, științelor medicale, psihologiei și psihiatriei infantile. Activitatea psihologilor a constat în evidențierea componentelor relațiilor precoce mamă-copil, care influențează dezvoltarea psihosocială a acestuia din urmă. Numeroase cercetări au subliniat importanța primilor ani de viață și în consecință, rolul de neînlocuit al familiei în dezvoltarea intelectuală, afectivă și socială a copilului. Dezvoltarea acestor științe, care au început în secolul al XVII-lea, dar au luat o amploare fără precedent în a doua jumătate în a secolului XX și contactul familiilor cu practicienii lor, au contribuit cu certitudine la criza de conștiință, pe care părintele obișnuit a făcut-o în legătură cu particularitățile copiilor săi.

În fiecare familie există credințe, convingeri asupra educației copilului, care sunt moștenite, propagate și considerate ca reguli de viață general valabile. Astfel de culturi există de la începuturile lumii și se schimbă foarte greu. Dintre acestea pot fi menționate următoarele:

- „bătaia e ruptă din rai”;
- „cine cruță vergeaua, nu-și iubește copilul”;
- „nu lua bebelușul în brațe pentru că se răsfată”;
- „fetele sunt slabe, băieții sunt puternici”;
- „eu te-am făcut, eu te omor”;
- „cu cât e mai gras, cu atât e mai sănătos”;
- „degeaba faci școală că nu ai unde să muncești”;
- „îi semeni lui taică-tu, că el e mincinos”;
- „să nu tai unghiile bebelușului că o să devină obraznic”;
- „să nu săruți copilul decât în somn”;
- „unde lovește mama, crește”.

Copilăria-un basm fără sfârșit

Copilăria este un tărâm magic. Nu știm când începe și când se termină. Ne trezim doar că nu mai suntem copii, că am ieșit din copilărie, uneori fără să o trăim din plin... Copilăria este o lume fermecată, duioasă, dulce, lină, în care orice se poate întâmpla. Orice! Este vârsta la care suntem cel mai aproape de Dumnezeu și de toate tainele existenței. Ne putem întâlni oricând cu balaurul cu șapte capete, cu zgripturoaica cea haină, putem fi vrăjitoare, eroi de filme de benzi desenate, putem vizita orice loc din lume cu ochii minții și să credem cu tărie că am fost acolo cu adevărat...

Copilăria este singurul moment al vieții în care trăim totul la maximă intensitate. În care plângem și râdem în aceeași zi, în care ne supărăm și iertăm după câteva momente, în care suntem singuri și totodată cu toată lumea.

Apoi pe măsură ce trec anii, pe măsură ce ne maturizăm, nebunia și exuberanța copilăriei dispar. Devenim mai serioși, zâmbim mai puțin, nu ne mai bucurăm de orice nimic care ni se oferă, avem gusturi, pretenții rafinate. Nu mai credem în magie, nu mai credem în Moș Crăciun și în sacul lui cu jucării, nu mai credem că mama și tata sunt cei mai extraordinari părinți din lumea asta.

Când începe și când se termină copilăria? Nu știm! Știm că la un moment dat se termină. Pentru unii copii se termină brutal. Copiii de astăzi în general nu mai au copilărie, nu mai știu să se joace, trăiesc în spații închise, limitate, aproape tot timpul, în fața ecranului luminos al calculatorului. Copiii trăiesc într-o lume virtuală. Este de datoria noastră să le povestim că există și altceva, că există și un alt mod de a-ți trăi copilăria, mai puțin confortabil și automatizat, ce-i drept, dar mai aproape de Dumnezeu.

Este de datoria noastră.

În acest an, la Centrul de Consiliere pentru Copilul Neglijat și Abuzat din cadrul Direcției Județene pentru Protecția Copilului numărul cazurilor de copii abuzați a crescut alarmant. Uneori când

vezi atâta disperare în ochii lor, atâta suferință pe o față atât de fragedă, îți vine să plângi.

Bătaia e ruptă din Rai, românii încă mai cred, în marea lor majoritate, în acest lucru. Ba mai mult, o pun în aplicare, ceea ce este foarte trist.

Copilăria trebuie să rămână a copiilor, așa să fie.

Bibliografie:

AUTORI ROMÂNI:

- **Băban, A.** – *Consiliere educațională- Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere*, Imprimeria „Ardealul”, Cluj, 2001.
- **Bătrânu, E.** – *Educația în familie*, Ed. Politica, București, 1980.
- **Bunescu, G., Alecu, G., Badea, D.** – *Educația părinților, Strategii și programe*, EDP, București, 1997.
- **Ciofu, C.** – *Interacțiunea părinți-copii*, EDP, București, 1989.
- **Ciupercă, C.** – *Cuplul modern-între emancipare și disoluție*, Ed. Tipoalex, 2000.
- **Dimitriu, C.** – *Constelația familială și deformările ei*, EDP, București, 1973.
- **Dumitru, I.** – *Consiliere psihopedagogică*, Ed. Eurostampa, Timișoara, 2004.
- **Drăgan, I., Petroman, P., Margineanțiu, D.** – *Educația noastră cea de toate zilele*, Ed. Eurobit, Timișoara, 1992.
- **Duțu, M.** – *Educația și problemele lumii contemporane*, Ed. Albatros, București, 1989.
- **Moisin, A.** – *Arta educării copiilor și adolescenților în familie și în școală*, EDP, București, 2001.

- **Moscovici, S.** – *Psihologia socială a relațiilor cu celălalt*, Ed. Polirom, Iași, 1998.
- **Muntean, A.** – *Psihologia copilului și adolescentului*, Ed. Augusta, Timișoara, 1998.
- **Mureșan, V.** – *Familia-factor prim de educație*, Tipografia Universității din Timișoara, Timișoara, 1998.
- **Păunescu, C.** – *Agresivitatea și condiția umană*, Ed. Tehnică, București, 1994.
- **Peteanu, M.** – *Educația relațiilor dintre sexe*, EDP, București, 1973.
- **Stănciulescu, E.** – *Sociologia educației familiale*, vol. I, Ed. Polirom, Iași, 1997.
- **Stănciulescu, Șt.** – *Violență, mit și revoluție*, Ed. All, București, 1998.
- **Stănoiu, A., Voinea, M.** – *Sociologia familiei*, Universitatea București, 1983.
- **Strungă, C.** – *Elemente de metodologia cercetării pedagogice și operaționalizare evaluativă*, Ed. Politehnica, Timișoara, 2000.
- **Vintilă, M.** – *Igienă și sănătate mentală*, Timișoara, 2003.
- **Voinea, M.** – *Psihosociologia familiei*, Universitatea București, 1996.
- **Vrancea, M.** – *Familia fără nume*, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1996.
- **Vrașmaș, E.** – *Consilierea și educația părinților*, Ed. Aramis, 2002.
- **Vrașmaș, E., Mitulescu, R., Bogdan, S.** – *Copiii în situații de risc. Metode de prevenire*, DPC – EU/PHARE, CPP, TAU, Comosante, 1997.

AUTORI STRĂINI:

- **Berge, A.** – *Defectele părinților*, EDP, București, 1967.
- **Berge, A.** – *Defectele copilului*, EDP, București, 1968.
- **Killen, K.** – *Copilul maltratat*, Ed. Eurobit, Timișoara, 1998.
- **Narly, C.** – *Metode de educație*, Ed. Casa școalelor, 1943.
- **Stahl, P.** – *Familia și școala: contribuții la sociologia educației*, Ed. Paideia, București, 2002.
- **Stern, H.H.** – *Educarea părinților în lume*, EDP, București, 1972.
- **Van Pelt, N.** – *Secretele părintelui deplin*, Casa de Editură „Viață și sănătate”, București, 2004.
- **Ziglar, Z.** – *Putem crește copii buni într-o lume negativă!* Ed. Curtea veche, București, 2000.

ANEXE

Sorin Udrescu
Cls. a VII-a
Centrul Școlar pentru Educație
Inclusivă nr. 2, Sibiu



Roxana Piti
Cls. a VII-a
Centrul Școlar pentru Educație
Inclusivă nr. 2, Sibiu



Raluca Berbec

Cls. a VII-a
Centrul Școlar pentru Educație
Inclusivă nr. 2, Sibiu



Ana-Maria Banaurs

Cls. a VII-a
Centrul Școlar pentru Educație
Inclusivă nr. 2, Sibiu

Muscalu Ferdinand
Cls. a VIII-a
Centrul Școlar pentru Educație
Inclusivă nr. 2, Sibiu



Cristina Plugar
Cls. a VIII-a
Centrul Școlar pentru Educație
Inclusivă nr. 2, Sibiu

Ana-Maria Banaurs

Cls. a VII-a
Centrul Școlar pentru Educație
Inclusivă nr. 2, Sibiu



Adrian Gherendi

Cls. a V-a
Centrul Școlar pentru Educație
Inclusivă nr. 2, Sibiu



Raluca Berbec

Cls. a VII-a

Centrul Școlar pentru Educație
Inclusivă nr. 2, Sibiu



Luisa Tatu

Cls. a V-a

Colegiul Național „Octavian
Goga”, Sibiu



Denisa Ghib

Cls. a V-a
Colegiul Național „Octavian
Goga”, Sibiu



Bogdan Cioabă

Cls. a V-a
Colegiul Național „Octavian
Goga”, Sibiu

Simpozion: „Nu, violenței!”

„Semne”, album realizat de către
Biblioteca Municipală Mediaș,
fotografii și grafică: Ionuț Bălcău





Conjunctura economică și socială provoacă adesea confuzii în rândul tinerilor, aceștia începând să se îndoiască de eficacitatea sistemului în care trăiesc. Valorile tradiționale – munca, meritul, efortul – cunosc o degradare vizibilă și nu se mai regăsesc în comportamentul individual. Un mediu social în criză are un efect profund asupra dezvoltării personalității adolescentului și a individului.

Situația generală îngrijorează, pentru că violența a devenit o temă cu care se confruntă toate societățile, necesitând o luare de poziție la nivelul întregului corp social și dezvoltarea unor strategii de investigație, prevenire și control.

Simpozion: „Nu, violenței!”

Centrul Școlar pentru
Educație Inklusivă nr. 2, Sibiu





Simpozion: „Nu, violenței!”

